Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	udgivet af Kr. Kålund.
Titel | Title:	Den islandske lægebog, Codex Arnamagæanus 434 a, 12 mo
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh. : Andr. Fred. Høst Søn, Hovedkommissionær, 1907
Fysiske størrelse | Physical extent:	46 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Kr. Kålund.

DEN ISLANDSKE LÆGEBOG.

1907.

II, — III.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 11 4°

1 1 11 0 4 00267 6

+ REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Mémoires de l'Académie Royale des Sciences et des Lettres de Danemark, Copenhague,
6me série, Section des Lettres, t. VI, nº 4.

Den islandske lægebog

Codex Arnamagnæanus 434 a, 12 mo.

Udgivet af

Kr. Kålund.

Med 2 Tavler.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. VI. 4.

1907-Lh 1475

Kjøbenhavn.

Hovedkommissionær: Andr. Fred. Høst & Søn, Kgl. Hof-Boghandel.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1907.

Pris: 2 Kr. 15 Øre.

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter,

5te Række.

Historisk og filosofisk Afdeling.

		Kr.	Øre
	I, 1852	6.	»
1.	**Petersen, F. C.** Om Epheterne og deres Dikasterier i Athen. 1847	2.	»
2.	**Rosenvinge, J. L. A. Kolderup-.** Om Rigens Ret og Dele. 1847	1.	35.
3.	**Scharling, C. E.** Mystikeren Michael Molinos's Lære og Skjæbne. 1852	4.	»
4.	**Ussing, J. L.** Om Italienernes Deelagtiggjørelse i den romerske Borgerret ved Bellum sociale. 1852	1.	65.
	II, med 12 Tavler, 1857	8.	50.
1.	**Ussing, J. L.** Græske og latinske Indskrifter i Kjøbenhavn. 1854	1.	»
2.	**Westergaard, N. L.** Om den anden eller den sakiske Art af Akhæmenidernes Kileskrift. 1854	3.	35.
3.	**Ussing, J. L.** Attiske Studier. 1. Om Sokrates's Hermes Propylæos og Chariterne. 2. Om Planen og Indretningen af Parthenon. Med 3 Tavler. 1856	2.	»
4.	**Paludan-Müller, C.** Herredagene i Odense 1526 og 1527. Et Bidrag til en kritisk Behandling af den danske Reformationshistorie. 1857	2.	»
5.	**Müller, J.** Den thraciske Konge Lysimachus's Mynter. Med 9 Tavler. 1857	4.	»
	III, med 5 Tavler, 1869	8.	»
1.	**Ussing, J. L.** Om de Kejser Trajan tillagte Breve til Plinius. 1860	»	75.
2.	**Müller, L.** Oversigt over de puniske Gudebilleder. Med Træsnit. 1861	»	65.
3.	—— Religiøse Symboler af Stjerne-, Kors- og Cirkelform hos Oldtidens Kulturfolk. Med 1 Tavle og Træsnit. 1864	1.	75.
4.	—— Undersøgelse af et gammelt persisk Symbol, bestaaende i en Ring med forskjellige Tilsætninger. Med 1 Tavle. 1864	»	50.
5.	—— Hermes-Stavens Oprindelse. Med 1 Tavle. 1865	»	65.
6.	**Ussing, J. L.** To græske Vaser i Antik-Kabinettet i Kjøbenhavn. Med 2 Tavler. 1866	»	75.
7.	**Allen, C. F.** Om Christiern den Andens saakaldte geistlige Lov eller Loven for Landet. 1867	»	50
8.	**Westergaard, N. L.** De indiske Keiserhuse fra det 4de til det 10de Aarhundrede og nogle ældre Fyrsteslægter efter samtidige Aktstykker. Résumé en français. 1867—69	3.	15.

(Fortsættes paa Omslagets S. 3.)

Den islandske lægebog

Codex Arnamagnæanus 434 a, 12 mo.

Udgivet af

Kr. Kålund.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filosofisk Afd. VI. 4.

København.

Bianco Lunos Bogtrykkeri

1907.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Dansk middelalderlig litteratur tæller som bekendt blandt sine mærkeligste frembringelser to lægebøger, den Harpestrængske og en i den Arnamagnæanske samling opbevaret anonym lægebog. Den første, hvis forfatter er den Roskildske kannik, lægen Henrik Harpestræng († 1244), foreligger i 2, i indhold og omfang noget afvigende håndskrifter, det Kongelige biblioteks fra 14de århundredes begyndelse og et i Stockholm hjemmehørende, som både i henseende til sprogform og tekst står på et ældre standpunkt end det Københavnske og sandsynligvis tilhører 13de århundredes sidste halvdel, men som desværre endnu er uudgivet. Harpestrængs hovedkilde har været den såkaldte Macer Floridus, et efter nogle i 10de, ifølge andre i 11te—12te århundrede forfattet anonymt digt i latinske hexametre «De virtutibus herbarum», som på grundlag af klassiske forfattere i særskilte artikler behandler i vilkårlig orden 77 lægeplanter med angivelse af deres kraft og virkninger; hertil föjedes senere flere andre artikler, som ikke alle henter deres stof fra planteriget, så at f. eks. den af Henrik Rantzau besørgede udgave 1590 i alt indeholder 100 artikler. Den Københavnske Harpestræng (K.) indeholder i alt 137 artikler, den optager med få undtagelser Macers oprindelige stof, hvorimod kun enkelte af de i Macer senere tilkomne artikler, men desuden ikke få artikler andensteds fra om stoffer udenfor planteriget eller angående hygieiniske forhold. Det Stockholmske håndskrift (S.) tæller 150 artikler, når heri medregnes 4 stykker om åreladning og kopsætning, hvormed lægebogen her slutter, og 4 for anden gang behandlede lægeplanter. Fradrages disse 8 stykker, bliver tilbage 142 artikler, hvoriblandt findes alle det Københavnske håndskrifts på 2 nær, men desuden 7 nye lægemidler, hvoraf 2 går tilbage til Macer, men ikke forekommer i K.

I K. er stoffet fordelt i to bøger («urtebøger»), således at artiklerne i hver af disse er opførte i alfabetisk orden, dog uden at denne indenfor de enkelte bogstaver er gennemført; hver af de to bøger omspænder det hele alfabet. — S. har artiklerne i vilkårlig orden, uden inddeling i bøger, og i en rækkefølge, som kun af og til falder sammen med K.s, men for så vidt minder om dette håndskrifts orden som samtlige artikler fra K.s 1ste bog opføres forud for indholdet af K.s 2den bog. Måske turde man herefter

formode, at Harpestrængs oprindelige ordning har været en fordeling af stoffet i to uordnede urtebøger [1]).

Den anden danske lægebog, den i det Arnamagnæanske håndskrift AM. 187, 8vo indeholdte, som ender defekt, er af en fra Harpestræng forskellig karakter, idet den indeholder råd mod allehånde sygdomme. Den begynder med en ordning af sygdommene efter legemets dele og viser her delvis tilbage til en middelalderlig latinsk lægebog «Speculum medicorum», som i den Rantzauske udgave 1590 er udgivet sammen med Macer og en her til Macer henført lægebog i latinske hexametre, som i virkeligheden skyldes Serenus Samonicus. Senere opføres i den Arnamagnæanske lægebog i flæng allehånde lægeråd, hvoriblandt besværgelsesformularer og anden overtro [2]).

Om den Harpestrængske lægebogs udbredelse udenfor Danmark har indtil for nylig kun lidet været bekendt, bortset fra at forskellige svenske lægebøger fra den senere middelalder viser påvirkning af denne [3]). Det er derfor af megen interesse, at den norske professor Hægstad for nylig har fremdraget et oldnorsk fragment fra c. 1350, som viser sig at have tilhørt en oversættelse af de Harpestrængske urtebøger [4]). Dette fragment, som udgör den Arnamagnæanske samlings nr. 696 I, 4to, består af 2 sammenhængende blade, som bægge begynder og ender defekt, og omfatter henholdsvis arnoglossa—altea (4 artikler, alle fra 1ste urtebog) og carui—eupatorium (11 artikler, deraf 2 fra 1ste, 9 fra 2den urtebog). Efter indholdet kan det med temlig sikkerhed sluttes, at defekten ved fragmentets begyndelse kun har udgjort 1 blad, og at det — da lægget vel som sædvanlig har bestået af 8 blade — er læggets 2. og 7. blad, som er bevarede, medens der mellem disse mangler 4 blade. Også her er artiklerne ordnede bogstavvis, og uden at den alfabetiske orden er gennemført indenfor det enkelte bogstav; men tillige ses det, at dette håndskrift åbenbart har optaget lægebogens samtlige artikler indenfor samme alfabet og således har udgjort én bog. En undtagelse kunde den 10. artikel synes at frembyde, som af prof. Hægstad er læst «Tafsia», men ordet må vistnok læses «Cafsia», og det har da med rette fået denne plads, skönt formen er opstået ved fejllæsning af et oprindeligt «Tapsia». De i 696 bevarede artikler svarer på følgende måde til de pågældende stykker i det Københavnske Harpestræng-håndskrift: I—IV = K.[1] 6—9; V = K.[1] 26; VI—XIV = K.[2] 14, 12, 13, 16, 51, 17—20; XV = K.[1] 35. Da et og andet ved denne ordning lader formode, at redaktøren for

[1]) Det Københavnske håndskrift (Ny kgl. saml. 66, 8vo) er udgivet 1826 af C. Molbech under titel «Henrik Harpestrengs Danske Lægebog» og indeholder foruden urtebøgerne en «stenbog» og en kogebog, som også tillægges H. Det Stockholmske håndskrift (Kungl. bibl. K 48) lærte M. først senere at kende og har næppe vurderet det efter fortjæneste.

[2]) Udgivet under titel «Det Arnamagnæanske håndskrift nr. 187 i oktav» af V. Såby, Kbh. 1886.

[3]) Se de af det Svenska Fornskrift-Sällskap udgivne «Läke- och Örte-Böcker», Stockh. 1883—86.

[4]) Trykt i Christiania Videnskabs-Selskabs Skr. II, 1906. — Udgiveren bestemmer håndskriftet som en snarest i Sunnmøre udført afskrift af en vestnorsk oversættelse.

hvert bogstavs vedkommende først har optaget artiklerne fra 1. urtebog og dertil föjet dem fra 2., må det forundre, at hele den efter «carui» følgende c-række i K.[1] (i alt 8 numre) ikke findes her, ligesom at der af K.[2]s c-artikler mangler 2. At alle disse skulde være forbigåede, kan dog ikke antages (således næppe cobebæ og crocus — se om disse s. 7—8); snarere må dette bero på en fra K.s forskellig orden, så at i al fald flertallet af de manglende artikler har haft plads i lakunen.

Beregner man den plads, som de i K.[1-2] forekommende artikler efter altea indtil carui samt de i 696 manglende c-artikler vilde optage i denne membran, bliver det 4—5 blade, eller sandsynligvis netop c. 4 blade, da i det mindste 1 artikel (Bastugh) med temlig sikkerhed kan antages at være udeladt her, ligesom også gengivelse i forkortet form må forudsættes, eller muligvis enkelte artikler kan være helt forbigåede.

Ved sammenligning af den i 696 indeholdte tekst med de to danske Harpestræng-håndskrifter viser det sig, at kilden for 696 har været et håndskrift, som ikke har haft nogen forbindelse med S., men som har stået K. nær, uden dog at stamme fra dette. Dette tredje Harpestræng-håndskrift, hvis tilværelse således kan påvises, har været et parallelhåndskrift til K., men på flere steder med rettere læsemåder, som sædvanlig genfindes i S.

Gengivelsen i 696 er for nogle artikler temlig fri, i reglen dog forholdsvis nöjagtig, om end noget forkortet. Prof. Hægstad, som allerede har påvist forskellige afvigelser i 696 fra det Københavnske Harpestræng-håndskrift, fremhæver det i artiklen «altea» forekommende ord «halsþrota» som en interessant ændring af K.-tekstens meningsløse «halslot»; men denne form viser tillige, at 696 står K. nærmere end S., som her har det rigtige «bak» for «hals». Derimod kan man som eksempel på et tilfælde, hvor 696 sammen med S. har det rigtige i modsætning til K., nævne 696's «huæitistump» (under apium), hvortil i K. svarer «wat brøt crummæ», medens S. for «wat» har «hwetæ».

Når det således viser sig, at en gammelnorsk oversættelse af Harpestræng har foreligget, bliver dennes forhold til de islandske middelalderlige lægebøger af interesse, ligesom i det hele denne gren af litteraturen fortjæner en nærmere undersøgelse. Af islandske lægebøger har hidtil kun været offenliggjort et mindre brudstykke, som er udgivet af K. Gislason i 44 Prøver og udmærker sig ved sin forholdsvis höje alder, 13. årh.'s 2. halvdel; men ved siden heraf findes endnu i to håndskrifter middelalderlige islandske lægebøger. Det i 44 Prøver trykte brudstykke er den Arnamagnæanske samlings nr. 655 XXX, 4to og består af 4 sammenhængende membranblade, der altså har udgjort den indre halvdel af et læg, hvis ydre del, sandsynligvis 4 blade, er tabt. Fragmentet indeholder råd mod sygdomme af meget blandet art, adskillige dog beslægtede med anvisninger hos Harpestræng eller dennes kilder.

Den i alder herefter følgende lægebog indeholdes i membranen AM. 194, 8vo, et

af slid og anden overlast stærkt medtaget håndskrift af meget blandet indhold; det bærer en datering, som viser, at det er skrevet år 1387. Lægebogen optager her $7^1/_4$ blade, hvorefter der fortsættes med et stykke om ædelstenenes natur (forskelligt fra Harpestrængs). Indholdet er hovedsagelig af samme beskaffenhed som i 655.

Den tredje og yngste lægebog udgöres af en membran i meget lille format, AM. 434 a, 12mo, som tæller 40 blade, næppe ældre end 15. årh.'s 2. halvdel. Den optager i sig — med nogle forkortelser — bægge de foregående lægebøger, uden dog at teksten er afskrevet efter disse håndskrifter, og frembyder således en interessant vejledning til bedömmelse af den ved fragmentet 655 repræsenterede ældste islandske lægebogs omfang og indhold, men de slutninger, som heraf kan drages, vanskeliggöres ved håndskriftets ejendommelige beskaffenhed. 434, som begynder defekt, består af 5 læg, skrevne af to forskellige (om end meget ensartede) hænder, af hvilke I. hånd har skrevet læg 1—3, II. hånd læg 4—5. 3dje læg (bl. 17—24) er imidlertid på en måde udskudt, idet 2det læg på foden af bl. 16^v er mærket **a**, hvortil på foden af bl. 25^r svarer et **b**, og så vel teksten i ark 4 (bl. 25—32) som i ark 3 danner i virkeligheden en fortsættelse af 2. ark. Denne paralleltekst fortsættes dog ikke gennem hele ark 3—4, men i 4. ark, bl. 30va, l. 1 — svarende til 3. ark, bl. 22vb, l. 14 — forandrer indholdet i 4. ark karakter og bliver en gengivelse af Harpestrængske artikler, der også optager begyndelsen af 5. læg, indtil stoffet her bliver mere blandet, hvorimod 3. ark fortsætter som forud med opregning af råd mod sygdomme, indtil denne tekst ved arkets udgang stanser defekt.

Håndskriftet 434 begynder med trylleformularer og besværgelser af stærkt overtroisk art, hvori dog er indblandet enkelte i 194 forekommende småstykker. Med bl. 7ra, l. 3 begynder i sammenhæng den for 434 og 194 fælles tekst i en form, som lader formode, at man her har indledningen til en selvstændig lægebog («Ypocras hiet madr» etc.). Til 434's tekst foreligger derefter i 194 en parallel, så langt dette håndskrifts lægebogsstykke rækker, dog med undtagelse af 194, bl. 38^v—40, som — i fortsættelse af de efter indledningsordene anførte dødstegn og diætetiske regler for årets måneder — optages af dels nogle lægeråd (bl. 38^v—39^r), dels uddrag af Harpestrængske artikler, idet disse siders indhold i 434 her er forbigået, men til dels dog har sit tilsvarende andre steder i håndskriftet. Hvor 194's paralleltekst stanser (434, bl. 15ra, l. 5), er i 434 ingen kendelig afbrydelse, men teksten fortsætter med råd mod forskellig sygdom af lignende art som forud og vedbliver således, indtil den (bl. 19rb) går over i den med 655 parallele tekst af samme beskaffenhed. Tilfældigvis begynder 655-fragmentets 1ste blad med en fuldstændig periode, så dettes umiddelbare tilslutning til den forudgående tekst i 434 lader sig ikke håndgribelig bevise; derimod afbrydes teksten i 655, hvor fragmentet ender, midt i et ord, og tilslutningen til 434 er her utvivlsom. Det kan vel herefter antages, at 655-teksten har fortsat sig i hvert fald så langt som den for hænderne I og II fælles tekst

når i 434, nemlig henholdsvis til bl. 22vb, l. 14 og 30va, l. 1; endvidere tör man formode, at også den resterende del af 3. ark (indtil bl. 24 incl.) repræsenterer 655-tekst, da dette stykke er af ganske samme art som det foregående; men hvorledes denne lægebog, som således foreligger i 434, bl. 7—24, og hvoraf 194 og 655 har udgjort en del, har sluttet, lader sig ikke afgöre, da 3. ark, som bemærket, ender defekt; og nogen forklaring på, at H. skriver ikke har medtaget slutningen af denne tekst, men med en pludselig afbrydelse er gået over til en afskrift af Harpestrængske artikler, lader sig næppe give.

Ved bedömmelsen af det i 434 bevarede stof vil det være rettest at gå ud fra de dér forekommende Harpestrængske artikler, da her foreligger det rigeste materiale til sammenligning. Disse begynder, som bemærket, bl. 30va, l. 2, og går til bl. 35ra, l. 3, hvorefter resten af håndskriftet udgöres af nogle fysiologiske artikler, en besværgelsesformular mod ufrugtbarhed i stærkt danskfarvet sprog, et stykke om månedagenes indflydelse på de menneskelige forhold, nogle magiske tegn og endelig en fra Harpestræng tagen artikel om røgelse (thus), efterfulgt af resten af de med 194 fælles dødstegn, hvoraf kun en del er anført på sit rette sted (bl. 7^{v}).

Artiklerne bl. 30—35 er i alt 20, nemlig absinthium, aristologia, ambra, alumen, acedula, argentum vivum, basili[s]ca, cupembe, crocus, enula, ferrum, iarnz ryd (ferrugo), galiga, lyquericia, mirt(i)us, piper, pix liqvida, sinapis, sal, badstofa. Hertil kommer som nævnt sidst i 434 artiklen thus, og endvidere findes foran i håndskriftet en artikel pastinaca («astimaca»), som har sit tilsvarende blandt de i 194 bl. 38 ff. forekommende Harpestrængske uddrag. De nævnte 20 artikler er, som det vil ses, ligesom artiklerne i 696 opførte i en indenfor det enkelte bogstav ikke gennemført alfabetisk orden, og også her synes det, at man indenfor det enkelte bogstav først har taget artikler fra 1ste urtebog, derefter fra 2den. En undtagelse fra den alfabetiske orden danner den 20de artikel «badstofa», men denne er ved et foranstillet «Explicit» betegnet som originalens slutningsartikel, der altså sandsynligvis af hensyn til sit indhold har fået plads efter de egenlige lægemidler.

Ingen artikel i 434 falder sammen med de i 696 forekommende, og blandt de optagne er to (cupembe og crocus), som man efter det Københavnske Harpestræng-håndskrifts rækkefølge savner i 696, men som dog sandsynligvis har haft deres plads i lakunen mellem 1. og 2. blad[1]). Artiklerne — incl. det senere følgende thus — viser sig som de i 696 at udgå fra et K. nærstående håndskrift, men som dog ikke kan stamme fra selve dette.

Nogle artikler indeholder rettere læsemåder, hvis rigtighed bestyrkes ved S., og desuden forekommer ejendommelige afvigelser; i reglen er artiklerne noget forkortede.

[1]) De 20 artikler i 434 svarer på følgende måde til rækkefølgen i K. I—IV = K.^{1} 3, 10, 12, 15; V—VII = K.^{2} 5, 6, 10; VIII—IX = K.^{1} 29—30; X—XII = K.^{2} 21, 24—25; XIII—XIV = K.^{1} 44, 50; XV = K.^{2} 34; XVI—XX = K.^{1} 65, 67, 71, 74, 20.

Angående titlerne kan mærkes, at 434 svarende til K.s cobebæ (S.: Cumbeba) har cupembe, under enula svarende til Harpestrængs halzyrt har holurt, som benævnelse for lyquericia tilföjer sæti-vidur, under pix svarende til K.s mandæl (S.: amandæl) har alimandus kiarni, ved sinapis tillægger mustardr og ved salt tillige har den latinske benævnelse (sal er sallt). Tilfælde, hvor 434 støttet til S. har en rettere tekst end K., frembyder ferrum, hvor K. udelader det efter «slaukt» følgende «i vattnni», mirtus, hvor «eyrnna» er tabt i K., pix, hvor i steden for «fullann sponn» (svarende til S.: sketh) K. har det meningsløse «skaarth», og hvor desuden de følgende ord «af henni ok annann af hunangi» indeholder en oplysning til den Harpestrængske tekst, som til dels støttes ved S. (en sketh af hunugh mæth bik); endelig har under thus S., men ikke K., en parallel til 434's «reykelsi vid klar edur varmæa briost-miolk» som råd for syge öjne.

Det er tidligere omtalt, at parallelismen mellem 434 og 194 afbrydes efter den fælles indledning med efterfølgende diætetiske regler ved nogle blade i 194 (38^{v}—40^{v}), som bærer foruden nogle blandede lægeråd uddrag af Harpestrængske artikler. Disse indledes med en artikel acetum, der vel begynder på sædvanlig Harpestrængsk vis med angivelse af stoffets kulde- og törheds-grad, men ikke genfindes i de danske tekster og ligeledes er forskellig fra artiklen af dette navn hos Macer, idet den væsenlig er en tilberedelses-anvisning. Derefter følger alumen, nasturcium, sal, mirra, reykelsi, pastinaca, piper, opførte i vilkårlig orden. Af disse genfindes nasturcium og mirra ikke i 434, pastinaca forekommer straks i begyndelsen af codex (bl. 2^{r-v}), til de andre 4 artikler findes paralleler blandt de ovenfor behandlede Harpestrængske artikler i 434, bl. 30^{v} ff. De for 194 og denne række fælles 4 artikler viser tydelig nok tilbage til samme kilde, men teksten i 194 er (bortset fra alumen) et mere kortfattet uddrag. Også pastinaca har i 434 og 194 öjensynlig fælles kilde, men her har 434 adskillig udeladelse og forvanskning. De tre artikler nasturcium, mirra og pastinaca har i øvrigt ganske samme karakter som de tidligere omhandlede i 696 og 434, bl. 30^{v} ff. Teksten går tilbage til et K. nærstående Harpestræng-håndskrift, men med berigtigelser, som støttes ved S. Således föjer S. under mirra til K.s «døt barn» ordene «fra kunæ», hvortil i 194 svarer «fra konu», og for «thwas i» har S. «latæs up a howæth», hvortil i 194 svarer «þvegit i höfut»; under pastinaca har 194 ∾ 434 flere læsemåder, der synes oprindeligere end de danske Harpestræng-håndskrifters, og desuden, stemmende med «qwith» i S., «maga» (K.: houæth!).

Stærke grunde taler således for, at Harpestræng-artiklerne i 434 og 194 stammer fra samme grundhåndskrift som 696, og ordforrådet tyder på, at deres umiddelbare kilde går tilbage til den samme norske oversættelse som 696. Professor Hægstad har i sin udgave af 696 fremhævet forskellige for dette brudstykke ejendommelige ord, dels ægte norske ord, dels danske låneord. Af disse ord genfindes adskillige i Harpestræng-stykkerne i 434 og 194, f. eks. eptirburðr, gulusótt, hunska, klár, lausn, læknisdómr, skabb, spolormr, tempra, vatn-

sótt, ǫngvi. Og ligesom 696 ved gengivelse af den danske betegnelse for cicuta tilföjer «á dǫnsku», således er det samme tilfældet i 434 og 194 under pastinaca. Sandsynligvis er det vel endog netop det håndskrift, hvoraf 696 er en rest, der er afskrevet på Island, da de bevarede 2 blade er fundne her.

En modsætning til de Harpestrængske artikler danner den forudgående del af 434; og særlig fra hvor paralleltexten til 194 begynder indtil 3dje arks udgang er dette afsnit af lignende karakter som den danske lægebog AM. 187, 8vo, idet denne del består af sygdomstilfælde med tilföjet angivelse af det herved tjænlige lægemiddel. Ja endog flere af de i 187 forekommende lægeråd genfindes her, og muligvis kan overensstemmelsen have været större, da 187 ender defekt, ligesom også 187 indeholder en parallel til de diætetiske regler.

Adskillige anvisninger har deres tilsvarende hos Macer eller Harpestræng. Direkte fra Macer stammer vistnok angivelserne om hjortehorn (bl. 16ra), medens intet af de to Harpestræng-håndskrifter har nogen sådan artikel. Ligeledes er den bl. 15r omtalte virkning af en slangefarvet urt (ɔ: colubrina vel dracontea) ejendommelig for Macer, men ikke optaget af Harpestræng. Om to af anvisningerne kan det fremhæves, at tilsvarende artikler (rubea, terra sigillata) mangler i det Københavnske Harpestræng-håndskrift og hos Macer, men forekommer i S.

Hvorvidt noget Harpestræng-håndskrift har foreligget forfatteren, er vanskeligt at afgöre, da han vistnok til dels har haft adgang til lignende kilder som Macer og Harpestræng. Artiklerne rubea og terra sigillata i Stockholm-håndskriftet er således, ved siden af at indeholde de i 434 forekommende anvisninger, i anden henseende temlig afvigende, og noget lignende gælder angivelserne om vitrum, argentum vivum og satureia, hvor man snarest skulde søge overensstemmelse. Har noget Harpestræng-håndskrift været benyttet, må dette stå på et ældre trin end noget af de to nu bevarede danske eller det ved de norsk-islandske Harpestræng-fragmenter repræsenterede, og kan ikke være yngre end 13. århundredes midte, da 655, som indeholder et brudstykke af dette afsnits tekst, er ældre end 1300.

At det her omhandlede første lægevidenskabelige afsnit i 434, som delvis genfindes i 194 og 655, ikke er istandbragt på Island, må anses for givet. Overensstemmelserne med 187 og på enkelte steder sproget taler for, at den oprindelige original har været dansk. Utvivlsomt er dog denne, ligesom tilfældet har været med Harpestræng, nået Island i norsk oversættelse; i ordforrådet findes nemlig umiskendelig norske bestanddele. Den mest håndgribelige af disse er måske ordet skiorr (bl. 13ra), det norske navn på fuglen skade, et dyr, som ikke forekommer på Island. Ligeledes tyder det på norsk påvirkning, når i lægerådet s. 17^{26}—18^{4} (hvortil en parallel i 187) den danske lægebogs «æskæ stauæ» er ombyttet med «greni-tre». Norske ord er vistnok også gáshaukr (bl. 17ra) og bleða for

bleðra (s. 16[7]). Muligvis gælder det samme om flere andre af de ikke få ejendommelige ord, som håndskriftet indeholder, som f. eks. tyrðill i betydning skarn, sperðill om gede-ekskrementer m. fl. Sml. også «siclan» i den til bl. 23ra forekommende variant fra 665, dersom opfattelsen af dette ord som «spytflod» er rigtig, og under forudsætning af, at det har hørt til lægebogens oprindelige tekst. En bestyrkelse af, at der på norsk har foreligget en lægebog af karakter som den danske 187 og den her omhandlede del af 434, giver et lille, i et ældre islandsk håndskrift (AM. 673 a, 4to) lejlighedsvis nedskrevet fragment fra c. 1400, hvis sprogform prof. Hægstad netop nu (ifølge mundtlig meddelelse) har bestemt som gammelnorsk fra østlandet, og blandt hvis indhold kan påvises flere paralleller til her forekommende anvisninger. Om denne lægebogs danske kilde er det vanskeligt af fastslå noget. Man har af forskellige hentydninger i lægebøger fra den senere middelalder villet formode, at Henrik Harpestræng foruden urtebøgerne samt stenbog og kogebog tillige havde forfattet en ikke bevaret, egenlig lægebog. Dette er meget usikkert, men da den danske original til den norsk-islandske tekst må gå tilbage til omtrent Henrik Harpestrængs tid, vilde der i kronologisk henseende intet være til hinder for, at dens indhold stammede fra ham.

... æ v oblatum ok gef honum eina hvern morginn: æ einni oblatu bion, æ annari oblatu cerion, æ þridiu ægrionn, a fiordu sagirion, æ fimmtu enn-ducas. Wid leiknni: sans, gante, gantes, gantisim, gantissimus. Wid traull-ridu: Res ·:·, fres †, pres †, tres †, gres †, visar ec fra mier flaugdum ok flagd-konum, trollum ok illvættum, bid ec sætuztu fru sanctam (**1 rb**) Mariam, ath ec lifæ bædi mier ok audrum til bata i nafne faudur ok sonar. Þesser hlutir ero vid ridu: G, Gi, Gina, Gisman, Gismand, Gismanda, Gismanndand. Ef menn hafa illan hug æ þier, haf æ þier ter, gramaton, alpha, edol. Vid alfa-volkun: In nomine patris Samuel et filii Misael et spiritus sancti Raguel. Vid ellzbruna: dixit mea Emmanuel Sabaoth (**1 va**) eue omnes beatorem beata benedicti vos genntes peccatorum. Tak tolgu-augxi þina ok haugg i elldin.

Wid hofud-verk rist æ tre Misakx at rik sator arepo uere rotas. Wid blastrum ok þrotæ i haurundi rist æ þvi sem þu villt In nomine patris Annanias et filii Zacharias et spiritus sancti Sinnisael. (**1 vb**) Wid grati rist æ eiki-kefli Funnde peccatoris verdum syna ok lat liggia undir messo.

Wid svefn-leysi rist þetta æ tre ok legg i hægindit undir hofud hans: Res, refres, prefers, pregi, prodiui, esto labia uolunnt, post hoc dormivit. Vid augna-verk rita æ bok-felli vau, nau, dele, neamon, æ-leph, gimel ok anne; tak (**2 ra**) konu-miolk er sveinbarn hefir æ briosti, þria dropa, ok lat i blautt egg ok lat þann mann gefa honum, er alldri sæ hann adur. Wid hofud-verk sker horn af kviku bu-fe ok gior af kammb ok kemmb sidan har kall-manz med kallkenndu horni enn konu med kvenn-kenndu horni, ok stappa þat i vine edur oleo edur vatnni, ok þvo med haufud IX daga. Þæ mun batnna.

---

1 aa[1]] *Med dette ord begynder håndskriftet defekt, idet forud for bogens nuværende 1ste blad antageligvis et eller flere læg er tabt. De følgende besværgelsesformularer, som dels ofte er meningsløse, dels indeholder mange forvanskede latinske ord, gengives uden ændring af de latinske sprogfejl.* 8 volkun] volkū *cd.* Misael] mísael *cd., eller* níssael? 11 sator—rotas] *Denne magiske formular, som genfindes i sin rette form cd. 36 rb opstilles sædvanlig i kvadrat, med de 5 ord* Sator, arepo, tenet, opera, rotas *under hinanden, og er, som det vil ses, læselig på 4 forskellige ledder; den har fra gammel tid nydt stor og vidt udbredt anvendelse som værn mod sygdomme og ildebrand.* blastrum] bastrum *cd.* 17-19 tak—adur] *Forekommer atter cd. 23 vb som middel mod lungesot og «riða». Tilsv. findes AM. 194, 8 vo, bl. 41 r som middel mod «kǫldusótt».* 18 lat[2]] sidan i elld ok laat *tilf. 194.* 19-21 Wid—batnna] *Forek. atter cd. 13 vb dog med udeladelse af* ok st.—batnna *(l. 21). Tilsv. findes 194, bl. 41 r og (med den nævnte udeladelse) 44 v.*

Reykelsi stodvar (**2 rb**) blod-ras, hvadan sem rennur, ok þau enu verstu sar i enndaþarme ok i audrum stodum, ok þat lætur eigi vonnd sar vagxa, ef þat verdr temprad vid miolk ok lagt vidr, þat tecr flug ur haufdi ok flærd-samligar hyggiur burt hrindur. *Astimaca er mura æa donsku, hennar rætur ok frio er gott i læknnis-dom. Sydur madr hennar rætur vid litit hunang ok vin ok dreckur þat (**2 va**) *miced af muru þat er gott vid aunngva ok sott, vid sarum hosta sidla ok arla. Hver sem hana etur edur ber, þeim mæa *eigi* eitur granda edur hauggormur skada. Etur madr miced af henne, þæa fyser mann til konu, ok þæa mæa hann serda sva micit sem hann vill. Ridr madr muru rætur um tennr sier, þæa grædir þat siukt haufud ok sart tann-holld. Dreckur madr micit af henne vel- (**2 vb**) ldri, þat er gott vid skorpionis sting. Stappar madr muru vid hunang, þat er gott vid of þrutinn maga. Einnginn rot er su, at mann fædi iafnn-vel sem mura.

Þessa blod-stemmu mattu sennda hvert er þu villt, þegar er þu veizt nafnn manz edur lit kvikenndis: Stodviz blod þitth † inn nomine patris et filii et spiritus amen. Stodviz blod þeim er blædir, blod (**3 ra**) fiell af guds rodu, almattigur baud otta, aund þeir sarligu pinndu. Stattu fyrir dyr þar er dreyrir dreyre guds sonar, heyra unnda laugur þar er ægir, fyrir os vartu pinndur æa crosi. Drottinn minn staudva þu blod þetta † inn per libera me domine sangvinis lixta et sangvinis unnda sc̄t sīt stetid iordanis plūm q;dus in iordanis baptizatus (**3 rb**) consumatum est.

Lokit er pinu, lukiz saman unndir, staudvizt blod þitt N, sva sem þu stodvadir drottinn minn ur sarum sialfs þinns langa fria-dag at noni, stodviz blod N, hvort sem er heptar blod edur nasa dreyri, ok allt blod stodviz, hvadan sem rennur, i nafnni faudur ok sonar ok annda heilagx. Stodvizt blod rautt, er ec renna se, bl- (**3 va**) od brenannda, blod rennannda, stattu blod, stod flod, þæa er drottinn do, halltu aptur bana-blodi þinu. Med þessari blodstemmu staudvadi Petur postoli drottnni vorum, ok blæddi hvorki ut ne inn. In nomine.

Svo seigir hinn heilagi Bedæa prestur, at III ero þeir dagar æa XII manudum, ef kall-madr er þæa byriadr, at likamr þes manz mun eigi su- (**3 vb**) ndur leysazt fyrir doms-

---

1-3 Reykelsi—hrindur] *Tilsv. findes 194, bl. 40r, her knyttet til et uddrag af Harpestrængs artikel om røgelse, hvortil en parallel forek. cd. 39vb—40ra; med nogle afvigelser findes desuden stykket endnu en gang i cd., bl. 21rb.* 3-11 Astimaca—mura] *Tilsv. forek. 194, bl. 40v, og er en gengivelse af Harpestrængs artikel om pastinaca eller morœ.* 4 mura] murra *måske her cd.* 5 miced af muru] *fejlagtig indkommet; udel. 194, som efter Harpestr. tilf.* er gott vid siukt millte, lifr ok lenda verk, sydr madr muru med miolk ok dreckr. 6 sott] út-sott *rigtigere 194.* vid—arla] *udel. (med Harpestr.) 194.* ber] i hôfdi ser *tilf. 194.* eigi] *sål. 194; udel. cd.* 6-7 eitur—edur] *udel. (med Harpestr.) 194.* 7 skada] granda *194, men* skathæ *Harpestr.* 7-8 ok—vill] *udel. 194.* 9 siukt h. ok] *udel. 194 (og Harpestr.).* micit—velldri] lôginn af henne *194*; moræ oos *Harpestr.* 10 gott²] ath leggia *tilf. 194.* 12 *Som titel for det efterfg. stykke er med rødt blæk skrevet* blod. 13-16 *Besværgelsen* Stodviz—crosi *er i drotkvædet versemål. I 4. verslinje skulde man for* sarligu *vænte* sarliga, *og* aund ... pinndu *burde danne helrim; i 6. verslinje er* heyra *besynderligt.* 16-18 inn(?)—est] *Teksten er, foruden at være uforståelig, på flere steder tvivlsom, og de pågældende ord er derfor gengivne uopløste.* 20 heptar] *d. v. s.* heiptar. 25-s. 13² Svo—messo] *En parallel hertil forekommer i AM. 461, 12mo, bl. 18r. En tilsv. latinsk tekst, men til dels ulæselig, findes*

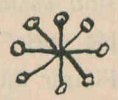
dag, þat er nott eptir Birgittar messo ok II nottum eptir Pals messo ok atta nottum eptir Augottu messo. En ero adrir III dagar med micilli vandvirkt geymandi, þat er hinn næsti manu-dagur eptir Mariu messo i faustu ok II adrir dagar eptir banda-dagh Petur ok Pauli ok II adrar nætur eptir Silvester messo; æ ollum þesum dogum þæ er eigi blod latanda manni ne fenadi. þvi at þæ ero fullar allar (**4 ra**) ædar. Enn hvort sem þa er blod latit monnum edur fenadi, þæ mun annath-hvort þegar deyia edur i þeiri viku; ok þeirra manna æfi-lok mun þunglig verda, er æ þessum timum ero fæddir. Svo er ok ef menn eta gasa kiot æ þesum daugum, þæ munu þeir daudir adur enn lidnir ero xx dagar ok hundrath.

Þessa hluti ritadi Ypocratas specingur Aronki, med hverium hætti hann skylldi sic vardveita (**4 rb**) ok varazt munud likamans. I upp-hafi marci manadar lat slæ þier blod æ hægra armlegg æ siaunda degi. I upp-hafi aprilis manadar æ niunnda degi vid syn ok heilsu augna. I enda mai manadar æ þridia degi lat slæ þier blod æ þinum armlegg, ef þu villt fordaz ridu-sotth. Ef þu geymir þetta, þa muntu eigi syn missa ne ridu-sott fæ svo leinngi sem þu lifir.

(**4 va**) ᚾᛚᚾᚠᚱ: ᚾᛚᚾᚠᚱ: ᚼᛁᚱᚾᛚᛚᚦᚱ: ᚼᛁᚱᚾᛚᛚᚦᚱ: ᚦᛁᚱᛁᚠᚱ: Rist æ kefli stafi þesæ edur bladi ok legg unndir bordit, þar sem þu kastar, ok les pater noster til heidurs Olafi kongi. Quia apud te propiciacio est et propter legeni.

Ef madr vill vitæ, hverr et tace fra honum, rist staf þenna æ botnnenum æ aski ok haf i vatnn hreint ok meli sem smærst mellifolium (**4 vb**) i vatnnit ok mæli þetta: þat æski ec fyrir grasins natturu ok stafsins mattugleik, at ec siae skugga þess, sem tecid hefir fra mier ok audrum .

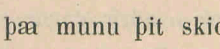
Þetta er bezt vid stu*ld*. In nomine domini amen.

Tak gras þat er mellifolium heitir æ Ions messo biskups ok lat eigi sol æ skina ok tac med aullum rotum ok les þessi ord yfir enu saumu, þæ er sol er i landz-sudri (**5 ra**) midiu, ok fæ þier keralld med fiorum giordum: Qui te creauit qui perte latronem vel furenntem. Ef þu villt, ath ovin þinn hrædiz þic, þæ berr þessa stafi i vinstri hendi þier
R R t. F. a. a. q F. o. q. q. b. g. ᚻ. v.

Þetta skaltu rita æ carta virginea ok haf æ þier iafnnan, ok munu rikes-menn

---

i Hauksbók, udg. s. 469. Til stykket hører en med rødt skreven titel beda ... 9 Ypocratas—Aronki] *Medens af de to navne det første betegner Hippokrates, er det andets betydning tvivlsom* (arōki *cd.*). 10-14 *Sml. de udførligere sundhedsregler s.* 15^{21}-16. *Tilsv. til enkelte af anvisningerne findes i den danske lægebog AM. 187, 8vo, s.* 91$^{1-9}$. 11 siaunda] sianda *cd.* 15-17 *Jón Ólafsson i sin Runologia (AM. 413, folio, s. 126) betegner denne besværgelse som en anvisning til at vinde i brætspillet kotra. Runeindskriften lyder* OLAFR: OLAFR: HARALLDR: HARALLDR: EIRIKR: 19 mellifolium] *D. v. s.* Achillea millefolium. 21 *Jón Ólafsson (smsteds) tillægger denne galdrestav navnet «ægir». Sml. Ísl. Þjóðsögur I, 452.* 22 stuld] stvb *snarest cd.* 28 carta virginea] ch. v. *eller* charta non nata, *som tilberedtes af skindet af ufødte lam, an-*

elska þic iafnnann, svo at þeir (**5 rb**) munu einskis þier mega synia, þes sem þu kannt at bidia: y. l. x. e y. s. p. a a t d x m ll. G f p R. Ef madr hatar þic, þæ tac þetta rit ok legg undir sofanda manne, ok þæ munu þit skiott verdæ sattir þ. q. c. g q. ↄ. g. g. g. g G. C. d.ſd. f. R. k̊ h. l. m. s. m. B. T. Ef þu leggur þesar cha*racte*res undir sofanda mann, þæ munn (**5 va**) hann seigia þier þat, er þu spyr hann ok hann veit eptir sier ok audrum: n. M. m. n. o l. m. s. . G. q. o y. z. a. x. a c. y. b. b. b. a. a a y. k. k. h. æ e æ. Ef þu villt sværæ mann, tac miolk ok svidit har af ketti ok rid um tennur æ sofanda manni. Ef þu villt vekia hann, tac hænu egg ok spreing i munn æ honum, ok mun hann þegar i stad vaknna.

Ef þu villt ford- (**5 vb**) azt haufdinngia reidi, gac fyrir solar-rod ok mæl vid aungvann mann heimann gangandi ok heim ok tac gras þat, er mellifolium heitir, ok vek þier blod ok doggva med grasit allt ok rist sidann i enni þier med grasinu cros ok gac svo fyrir herra þinn .

Vid her-brad (!?) † ophann ·⁝· phaor ·⁝· agla ·⁝· alphaus tek æ in graman Inn nomine patris et filii et spiritus sancti amen.

(**6 ra**) Þvo þic i vatnni ш sinnum ok les pater noster i millum ok kved þetta ш tima: Fion þvær ec af mier fiandæ minna, ran ok reidi ricra manna, sva at þeir gladliga mier gangi æ moti ok hlæandi mic augum liti. Ast drep ec hendi, lyk ec fe *sækir, lyk ec fior *sækir, lyk ec enu mestu manna sakir. Gud liti mic ok godir menn, siae hverr æ mic sælldar æugum, ægis-hialm er ec berr i millum bruna, þo *vo tignar (**6 rb**) manna aull se mier veraulld *þion at vinum. Haf vatnit millum gaupnna þier.

Ef þu villt hliota ur kasti, tac teningana þina ok graf þæ nidur fyrir nordann gard kirkiu ш nætur, adrar þriar fyrir sunnann ok ш fyrir austan, sidan lat æ alltari unndir duk ш mesur, sidan kastæ upp i hendi þier med þessum ordum: Ek særi þic Þor ok Odinn fyrir Crist en crosfesta, at þid þverr- (**6 va**) synit æ teninga þessa. Ok i annath sinn kasta upp ok seg sva: Ec særi þic fyrir Enok ok Heliam. Ok i hid ш. sinn særi ek þig fyrir Frigg ok Freyiu, Þ(or) ok O(din) ok fyrir helgu mey fru sancte Marie, ath þu Fiolnir falla latir þat, er ec kasta kan.

---

vendtes fra gammel tid til trylleformularer. Se W. Wattenbach, Das Schriftwesen im Mittelalter, Leipzig 1896, s. 119—20. 4 **characteres**] **chacarettens** (?) *cd.* 5 **þier**] *gent. cd.* 10-21 *Synes at være tre besværgelser, alle til afvendelse af hövdingevrede.* 13 *Den her forekommende galdrestav er rimeligvis «ægishjálmr». Sml. J. Ólafsson, Runologia s. 126.* 14 **herbrad**] h^{7} b$^{\omega}$d *cd. Tvivlsom betydning.* 17-21 **Fion—vinum**] *Denne besværgelsesformular er til dels i poetisk form; de 14 fornyrðislag-linjer* **Fion—liti** *og* **Gud—bruna** *er utvivlsomme, men sætningen* **Ast—hendi** *kan ikke indordnes under noget versemål, og stroferne* **lyk—sakir** *og* **þo—vinum** *er meget usikre; flere ord og udtryk er her stærkt forvanskede, således* **fe sækir, fior sækir** (*står* **sækir** *for* **sakir**?), *og* **þo vo ... þion** *er uforståeligt. Sml. Ísl. þjóðsögur I, 452, hvor nogle af verslinjerne er anførte.*

Vid kveisu hvar sem hon er i: Ave per qvam benedictio splendidit †. Aue per qvam maledictio deficiet †. Ave sedens (**6 vb**) adam resurreccionem †. Aue lacrima, aue redempcio †. Aue altitudo in ascentibus umanis cogitacionibus †. Ave profunnditas in visibilis et angelorum oculis. Ave quæ es inperarmis saltum †. Ave qvem partus per-crucem omnia. Ave stella de monstrans solem †. Ave vritus divine in carnacionis †. (**7 ra**) Aue per quam creatura †.

Ypocras hiet madr, hann var spekingur ok *s*pakaztur læknnæa, hann baud virktæa vinum sinum *aa* anndlazt degi hans, ath þeir skylldi leggia unndir hofut honum i graufina bækr hans, er leyndar lækningar voro æa. Enn launngu eptir þat kom þar farandi keisari einn ok sæa æa hans grauf, ath þar la sæa vissazti lækner, er verit hafdi, (**7 rb**) ok hugdi þar vera mundi fe nocud i þeiri grauf ok b*a*ud hirdmonnum sinum at rann-sakæa grauf-inna, en þeir funndu þar ecki anars enn leyndar lækningar-bækur hans þesar.

Enn fyrsta er vid hofud-verk. Ef madr hefir þrota i anndliti ok verk i haufdi edur hosta ok þrystir opt vinstri hendi fyrir briost sier ok kroppar opt um nasraufar sinar, sæa madr mun deyia. Ef siukur madr i sott sveitiz opt um haufut (**7 va**) ofan-verth, þat er gotth mark, en elligar aurvænth. Ef þu sier siukan mann opt venndda sic til veggiar, þat er eigi gott. Ef siukur madr hefir samann falldnar nasraufar, hvos augu ok holæa þunnvangæa ok til-snunar varer ok eyrun kaulld ok vendir sic oppt hinngat ok þangat ok hofut til fota ok fætur til haufda-laggs, vit þu þann mann eigi undan ganga, þviat slikir ero b*a*nvænir.

I ianuario manadi skaltu (**7 vb**) eigi blod lata þier, mæli-kopp vinns edur munn-gazt skaltu drecka hvern dag omettur, dryck skaltu þæa þiggia vid blastrum ok bolgum ok samstappadan grausum, skaltu þæa neyta *inifri, ok *reponticum skaltu drecka.

I februario er gott blod ath lata ur þumal-finngri edur laug at taca, ok lausnar-dreyckiu er gotth at neyta ok vormmum vistum, *agrimonianum med vormmu vine skaltu neyta.

(**8 ra**) I marcio pulegium skaltu drecka ok sætt ægrimonianum sodit ok rætur saman gorvar, blod lattu eigi, lausnar-dryck tac þu eigi, þviat þat afllar ridu.

7-20 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 37r.* 21-27 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 37v. Sml. den danske lægebog AM. 187, 8vo, udg. s. 91.*

---

1 Aue] Au *cd.* 2 resurreccionem] *herefter overstreget* deficiet. 7 Ypocras] *d. v. s. Hippokrates. Foran står med rødt blæk som titel* lækknes boc. *Det følgende (indtil bl. 15ra) genfindes — for störste delen i sammenhængende fremstilling — i membranen AM. 194, 8vo (skrevet 1387), som dog ikke kan ligge til grund for cd.; i noterne gives de vigtigere realafvigelser, for så vidt de tjæner til oplysning af teksten i cd.* spakaztur] pakaztur *cd.* 8 aa] *tilf. 194.* 10 saa[2]] *gent. cd.* 11 baud] bud *cd.* 13 Enn fyrsta] *gent., med rødt blæk, som titel.* 15 deyia] *Her tilf. 194 en periode* Item raka siuks manz—deyia, *som i cd. findes bl. 40ra.* 18 ok[5]] vill hverfa *tilf. 194.* 19 slikir] hlutir *tilf. 194.* 20 banvænir] bænvænir *cd. Herefter tilf. 194 et stykke* Item ef madr—deyia, *som med undtagelse af to perioder genfindes i cd. bl. 40ra-b.* 22 þaa þiggia] þann ... drecka *194.* 23 inifri] *Herved forstås vistnok ingefær.* reponticum] *sandsv.* rhaponticum. 24 finngri edur] fingrs ẽdi *194.* 25 agrimonianum] *D. v. s.* agrimonia. 26 pule-

I aprili er gott blod ath lata ok dryckiu taca, kiot eta, koppæ blod lata, varms neyta, kvid-sott hreinsar rutan, ok *bilisticum drecktu.

I maio betonicam ok *pipinellam drecktu, *armoris skaltu adur skeina, varms skaltu þa neyta ok varmt dreckæa, þviat varmt vermir (**8 rb**) idur manz. Dryck skaltu drecka, haufud ok fætur ferfættz kvikendis skaltu eigi etæa, arla vaka, arla eta, et ægrimonianum ok dreck malurt, abscintium ok feniculum.

I iunio hvern dag skaltu drecka omettur mal bledu vaz, aul skaltu eigi drecka.

I iulio gæt þu þinn vid konum, blod lattu eigi, spyiu-dryck edur lausnar þigg þu eigi, salviam ok rutam neyt þu.

I augusto et ecki varmt, dreck hvorki aul ne m(iod), nemæa (**8 va**) nytt se, blod lattu *eigi*, lausnar-dryck tac þu eigi, malvas ok caules et eigi, þviat svort sott vegx þadan.

I septembri hvetvetna er ætt, þa et þu þetta, þæa ero allar vistir i rettum kostum i þann timæa, ok mattu neytæa, ok blod lat þæa.

I octobri nyt vin*n* ok rafanum fastandi neyttu, cinnamomum drecktu.

I novembri þarnazt laugar, ok lat eigi blod, þvo eigi haufut med (**8 vb**) vormmu, dreck ysopum ok cinnamomum fyrir kvid-sottar sakir.

I decembri þæa hina hæstu *armeris vektu, koppa blod lattu, þviat æa þeiri tid er allr þroti buin ur æt fara manz likam, flesk ok fræ *mastior neyttu.

I up-hafi hverrar sottar skaltu fasta ok þurt eta.

Vid nefdreyra bitt þumal-tæa æa hægra fæti med styrkum þrædi, þæa mun hætta.

1-20 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 37v—38r, 41r. Sml. AM. 187, 8vo, udg. s. 91—93.*

---

gium—sodit ok] skaltu sodith neyta vormum vistum ok eta *194.* 2 kvid-sott hreinsar] þat hreinsar k. s. *194.* rutan] rutam *194.* bilisticum] bibstikum *194;* lubesticum *187. Formodl. forvanskninger af* levisticum. rut.—drecktu] *Den tilsv. periode henføres i 194 og 187 til marts.* 3 betonicam] *næppe* betonicum *cd.* pipinellam] *rett.* pimpinellam. armoris ...adur] arms kvist èdi *194. Svarer til* epatica — *eller muligvis* mediana? — *i 187; de til reglerne for april og maj svarende angivelser er i de islandske tekster sammenblandede.* 4 ok v. dreckaa] *udel. 194.* 4-5 Dryck ... drecka] máluett ... taka *194.* 5 vaka, arla] skaltu eigi *194.* 7 bledu] *sål. også 194, hvor samme ord en gang senere forekommer (bl. 42r) og der utvivlsomt i betydningen* «blære» *(og svarende til* blodru *i nærv. cd. s. 18[1]); 187, hvis tekst er temlig afvigende, har* thre dryckæ af calt watn. *Formen* bledu *må gå tilbage til* bledru, *som foreligger i et norsk lægebogs-fragment i AM 673 a, 4to, sandsynligvis påvirket af gammeldansk* blæthræ. *Ordforbindelsen må vel her være* mal-bledu vaz,, *snarere end* mal bledu-vaz? 9 salviam] calviam *cd.* 11 eigi[1]] *tilf. 194; sml. 187.* malvas—þadan] *udel. 194.* 12 hvetvetna—þetta] hent ath þer hvetvetna þat étt er ok ét þviat *194.* 15 þarnazt] þu *tilf. 194.* vormmu] vatni *tilf. 194.* 17 þaa ... armeris] vek ... armkvistz èdi *194. Svarer til* cephalica *i 187.* 18 mastior] *rettere* mastice *187. D. v. s. mastix-træet* (pistacia lentiscus). 19 eta] *Her ender 194, bl. 38r. De nærmest følgende sider i 194 (bl. 38v—41r 14) har i 434 ingen tilsvarende, sammenhængende tekst; de optages af blandede lægeråd, som dog for störste delen spredt genfindes i 434, og hvoraf nogle også senere hen i 194 optræder for anden gang, af en for 194 særlig artikel* «acetum», *samt af uddrag af 7 Harpestrængske artikler, som med undtagelse af* «pastinaca» *(se s. 12[3]) ikke i denne sammenhæng eller form er gengivne i 434.*

(**9 ra**) Wid sama tac svins tyrdil ok brenn i grytu ok blas i *p*ipu i gegnum nasraufernar. Vid haufud-verk siod pulegium in oleo ok rid æ enne enns siuka manz ok þunnvanga ok hiassa. Enn til þess sama legg saman rot af abscinnteo, burkn ok ederam ok hvitt af eggi ok knyt i lin-klædi ok bitt um haufud, þvo þu haufut med sallti ok suru vine. Vid hvirfil-sott tac abrotanum (**9 rb**) stappad med hunangi ok suru vine, gef hinum siuka, þæ mun batnna. Augnna smyrsl: vin med *calcedonia ok hy af dufu unga med suru vinne. Enn ef augunn renna, þæ tac þu II sponu af ruta ok einn hunangs ok blanndæ saman ok rid þvi æ augun, en sur-blinnd augun smyr þu med refs istri. *Lǫgr* af malurt ok *sinthio blanndit vid hunang ok miolk, þat grædir allar augna (**9 va**) sottir. Enn vid augum: laug centauree ok hunang-tar blandit saman. En til þes sama: laugur af burknni ok *fętuli ok iafnt ath vexti lat i ker af gleri ok þurka vid sol, rid æ vid elld. Ef auga verdr lostid, tac blaud agrimonie med hvita af eggi, stappa ok legg vid utann.

Vid þat ef æ er dregit augun, tactu svolu kvika ok sker af haufud med gler-knife, sva at (**9 vb**) blod hennar renni af glerinu ok æ augat, þar sem æ er dregit, þæ mun af draga. En til þes samæ: bucka sperdla IX ok IX lavaber ok V pipar-korn ok *atar-mata, blannda vid hunang ok rid æ enni enns siuka.

Enn yid þat sama: refs gall ok hunang vellt blannda saman ok berr i augunn, þæ mun af taca myrkva, ef æ er, ok sama leid er buckæ gall. Enn vid augum: tac daugg af ruta (**10 ra**) heima-vaxinne ok lath i gler-kerit, blannda vid surt vinn ok berr i, tac enn hiera gall ok berr i augun, þæ mun skirazt ok myrkva af taca. Tac enn rot af fenicule, *ber i augum, þæ mun batnna, stappadan ok varmann ber i augun.

Enn vid þvi sama: gall þidurs ok laugr af marubbio, þat hrindur af aullum myrkva augunum. Tac en ost nyan ok lat i vatnn vellanda ok gior af kauku ok legg varmt vid augun, þæ mun batnna.

(**10 rb**) Enn er hier lækning vid sur eyru: tac sauda gall ok blannda wid kvenna miolk, þat giorer rum eyrun. Siæ lækning er enn daufum monnum til botar: tac greni-

---

1-26 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 41r—42r.*

---

1 svins tyrdil] molld af svina tyrdli *194.* *At* tyrðill *betyder møg (fimus), fremgår af de tilsvarende lægeråd i 187, s. 26; sml. også Bugge, Arkiv II, 221—22.* pipu] bjpu *cd.!* nasraufernar] nasraufern*ir* *cd.* 3 burkn ok] ok bǫrk af *194.* 6 calcedonia] *D. v. s. chelidonia;* celedonia *194.* 8 Lǫgr *194; «ok» cd.* 9 sinthio] surthin *194. Synes i bægge håndskrifter forvansket; skjuler sig her en form af* absinthium? 11 fętuli] *d. v. s.* foeniculi; fenicule *194.* 11-12 auga ... lostid] aa auga ... laustr *194, men øghæ ... slaghæt 187, udg. s. 14*11*, som har en tilsvarende anvisning.* 12 med] hinu *tilf. 194.* 15 atar-mata] atar-mattu *194. Forvanskning af* «athamanta»*?* 11-15 Ef—draga] *Disse anvisninger forekommer 2 gange i 194, nemlig også, om end mere kortfattet, bl. 38v.* 17-18 Enn—gall] *Også denne anvisning forekommer allerede 1 gang tidligere, nemlig bl. 38v, i 194; i kortere form gentages første del af anvisningen i nærv. cd. bl. 16vb.* 19 daugg] lǫg *194.* kerit] ker ok 194. 20 rot] lǫg *194.* 21 ber i augum—batnna] *udel. 194.* augum *cd.!* 21 stappadan ok] *udel. 194.* 23—26 Tac—eyrun] *Disse anvisninger forekommer også, dog ikke ganske enslydende, bl. 38v, altså i det hele 2 gange, i 194.* 25 sur] *sar 194*I*, mgl. 194*II*.* 26 giorer rum]

tre grænt ok legg i elld, enn vatnn þat, er ur rennur, safnna ok lat i blodru ok spon fullann hunangs ok laug gras þess, er heitir barbaiovis, II sponu, ok blannda þessa III hluti saman ok rid i gegnum klædi ok hird i gler-keri, ok þæ er þu þarf, lat (**10 va**) i eyrun, þæ mun haufud-verk letta ok heyrn batnna. Vid tanna verk: tac brent sallt ok rid opth um tann-holld, þa mun batnna. Vid briost-verk: tac rutam ok vell i vine ok dreck vid.

Vid hiart-verk: tac marubium ok pulegium ok siod i vatnni ok lat vid sallt ok dreck fastandi. Vid augnna verk edur myrkva: ber balsamum i augun edur ala gall, þat grædir undarliga vel. Vid tanna verk: tac fræ *constensionis stappat (**10 vb**) vid hid hvita af eggi ok rid um tenn, þat grædir. Enn til þes sama: tygg rot af elne, þat tekur af verk ok festir tenn, þat grædir enn til þes sama. Vid þurrann hosta sidla ok arla: drecka *siluram ok hyl þic vel. Vid hiart-verk dreck pulegium stappat vid fornt vin, ker fullt.

Gras þat er heitir dragunncia, þat er freknnott sem ormur, þat staudvar likþra, enn ef þat er etid, þæ drepur þat madka, (**11 ra**) ef fædaz i manne, ok kveisu. Enn vit briost-verk dreck laug af fenicule.

Enn vid þat sama: tac marubbii, abrotani, ysopi II sponu med vine, dreck þria daga. Vid *allz konar eti madr hvern dag fastandi raphanum.

Vid sar legg vid sallt ok gef honum vid-smior med vine at drecka.

Ef aur er faust i manne, þæ mæ sva ur koma: tac þistil ok vinber ok hvita ur eggi ok bitt æ.

(**11 rb**) Til biartrar raustar et *silinam. Vid þat ef madr mæ eigi hlanndi hallda, þæ tactu heila hieranns ok stappa vid vinn ok gef honum at drecka.

1-20 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 42r–43r.*

---

g[i]orir r[um?] *194 I;* gredir rifin *194 II.* S. 17 26—s. 18 4 tac—batnna] *Sml. AM. 187, 8vo, udg. s. 31 21-26.* S, 17 26-18 1 greni tre] æskæ stauæ *187.* 1 blodru] bledu *194;* æggæ skal *187.* 2 laug g. þess] siod g. þat *194.* 4-5 Vid tanna verk—batnna] *mgl. her 194, som i stedet har et råd for stumhed, men forekommer smsteds bl. 38v (dog* brunt *for* brent). *De i AM. 45, 4to forekommende svenske lægeråd, som angiver sig som* «läkedombir aff mästher henrik harposträng», *indeholder en lignende, men udførligere anvisning (udg. s. 529-32).* 7 fastandi] *Herefter flg. i 194 tre lægeråd mod sår og et mod epilepsi.* 8 constensionis] crestensionis *194. Ordet er vel forvansket?* 9 af elne] undan halmi eda eini *194. Hertil synes at svare* næthlæ *187 (udg. s. 35 1-2):* Tac rot af the næthlæ thær minnæ æræ, og tyg thæn rot, tha worthæ tændær fastæ, *som er en ordret oversættelse af en anvisning i «Speculum medicorum»;* elne *måtte således være en forvanskning af* næthlæ, *hvad der kunde bestyrkes ved, at læsemåden i 194 antyder vanskelighed ved originalens tydning. Mindre sandsynligt bliver herefter, at* elne *er en af de mange varierende folkelige gengivelser af* enula *(blandt hvilke også* elnerod *opgives), uagtet også denne plante afgav et middel mod tandværk, — umiddelbart efter ovennævnte anvisning følger således i Speculum medicorum* Item enula jejuno commanducata dentes confirmat, *hvormed Plinius stemmer.* 11 siluram] salinam *194. D. v. s.* salviam? fornt] varmt *194.* 13 dragunncia] *D. v. s.* dracontea. 17 Vid a.] Vid olyfians dryck ok a. eitri *194.* 18 Vid—drecka] *Her har 194 et råd mod hundebid.* 19 hv.] hit hv. *194.* 21 silinam] *rettere* salviam (sal...am *194*). *Herefter tilf. 194 et råd mod* ·riða».

Ef ormur skridr i mann sofanda, þa tac hleif surann, svo heitan sem ur ofnne kemur, ok briot i sundur ok legg vid tvo vega ok þryst fast, þa mun hann ur fara.

Vid blinndleik augnna: tac gall þidurs ok blannda vid þat litid manz saur ok legg vid IX daga.

(**11 va**) Vid tanna verk tygg fastandi rot mellefolii.

Vid brot-falli: tac [st]eirnn raudan, er i svolu kvide finnzt, ok ber æ þier, þæ mun eigi saka.

Vid þat ef madr tapar mali, tac fræ klungurs ok stappa ok gef honum ath drecka.

Vid tanna verk: tac kornn af has-sallte ok legg i raufar tanna, þat drepur madka ok lettir verk.

At birta augu: tac kua miolk edur kvenna ok dreyp opt i augunn.

(**11 vb**) Ef madr dreckur eitur, þa skal gefa ad drecka gras þat, er heitir dragontea, þæ mun hvorki i manne þola eitur ne madkur.

Vid tanna verk: tac rot ellebori ok stappa vid surt vin ok legg varmt vid tanna holld, þa mun batna.

Vid spena verk: tak rot *eboli vid svinns hlannd ok legg vid, þæ mun batnna.

Ef madr mæ eigi i sott sofa, þæ tac surna fræ ok bitt i klut ok heing i heitt vatnn, enn þæ er þefar (**12 ra**) af, þæ gef honum ath drecka þat varmt, ok þat er gott vid þeiri sott, er frenetica heitir.

Sæ er eigi mæ miga, drecki surnna fræ stappad vid vatnn.

Ef stemmt er i blaudru mannz, þæ tac refs blod, ok innann þriggia natta þæ mun leysaz steminginn, ef þu ridur um allan þan mann.

Ath har vaxi: tac geita klaufir ok sperdla ok brenn ok stappa vid surt vin ok rid æ haufudit. Vid nef- (**12 rb**) dreyra: reykur af kalfa sauri hann staudvar.

Vid vortur: rid æ fræe *eboli. Vid bruna: rid æ oleo edur svina istri nyiu ok hvita af eggi ok stappa saman ok legg vid.

Vid lunngnna sott: þæ hreinsar marubium ok smior, ef madr etur.

Dreck betonicam arla med vatni, þat birtir augun.

Vid flugur: ellebore hvitt ok blannda vid miolk edur ku-nyt ok set fyrir þær, enn þær munu deyia edr flyia.

1-30 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 43r-v.*

---

1 surann] þurran *194.* 3 litid] vin ok vid litinn *tilf. 194.* 4 vid] augun *tilf. 194.* 9 has] *D. v. s.* hafs; haf *194.* drepur] dregr *194.* 16 eboli] *D. v. s.* ellebori; ellibore *194.* hlannd] haalannd *cd.* ok] ger plastr ok *tilf. 194.* 17-18 Ef—varmt] *Væsenlig samme anvisning genfindes (næsten ulæselig) i det norske fragment 673 a, 4to.* 18 varmt] vatn *194.* 19 heitir] hitir *cd.* 21-22 innann—mann] rid um sin manzins, þa mun steinninn bresta *194, hvorefter fg. en anvisning til at prøve ræveblods kraft på en sten, af samme art som den s. 23 18-20 forekommende.* 24 kalfa sauri] kalekarnu *(?! forvanskning af «kalveskarn»?) 194.* 25 eboli] *D. v. s.* ellebori. 26 hv.] hith hv. *194.*

(**12 va**) Vid kaungur-vofu biti: tac ausku, fiti ok sallt ok blanda vid fornt vin ok rid æ.

Vid hæsi: tac oleum ok lat i blautt egg ok malinn pipar ok et, þa er þu ferr at sofa.

Ath har vaxi: tac eine-berr ok oleum ok vell i miolk ok rid æ hofut. Enn vid þat sama: biarnar istur med fleski ok fornu vine, þat skal saman blannda ok æ hofut rida.

Vid vortr: tac dufu blod varmt ok lat æ, þæ mun af fara.

(**12 vb**) Enn vid vortr: tac burkns blod ok stappa ok legg vid III nætur.

Vid sænngar-faur: tac baunu ok legg vid lioskann undir klædi, þa mun þegar leysazt, enn þæ er barnn er alit, þa tac æ burttu grasit, sva at eigi fyllgi idrin.

Ef madr dreckur edur etur kaungur-vofu, þæ tac betonicam ok vegi aurtoga vætt ok gef at drecka af henni, þæ mun ecki saka, þat er opt reynt.

Vid bit olms hundz edur otams (**13 ra**) dyrs þæ tac fugll þann, er skiorr heitir, ok siod i vatnni ok gef honum at eta med godu vine, þa mun ecki saka.

Vid blod-ras: tac muls har ok bren ok gef honum ok optliga at drecka, þa mun letta.

Ef armur manz þrutnar af blodi, lati taca hveiti-miol ok hunang ok miolk ok gior af þvi plastur ok legg vid III nætur, enn ef ecki stadnar, þæ heing upp armin og verm hondina ok verm oleum ok smyr hogliga allt til ax- (**13 rb**) lar ok fram til ulflidar opt, ok þæ mun batna.

Enn vid sama: siod baunir i vine ok vatnni ok lat vid talg ok lat i lin-klædi ok legg vid.

Ef har edur skegg skortir, þæ tac har, er vaxa innann læris ausnum ok um vetrum finnaz en um sumrum eigi; bren þau ok tac duptina ok blannda vid oleo fornnann af oleotre ok smyr med þvi þat, er þu villt. Þat stodar sva miog, þo ath þu rider þvi æ konu kinn, þa mun groa ok har vaxa.

(**13 va**) Ef þu villt reyna afl steinns, þæ tac ker fullt vazt ok bitt utan vid, en hann mun ur dragæ hvernn sopa.

Margra hluta þeira sem i lækningum finazt annad ok annath, þæ er ecki sva undarligt reynt sem þetta — *ok sva vid hostæ sottir munu ok hafa — æf þvilikum hlutum þo at þeir hafi margt lesit, enn þo trua eigi er sannara er enn þetta, þviat

---

1-28 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 43v—44r-v.*

1 ausku fiti] silke! *194.* fornt] varmt *194.* 2 sofa] Enn vid þvi sup klöf-lauks brym *tilf. 194, efterfulgt af en varieret gentagelse af anvisningen s. 19 1-2* Ef ormur skridr i mann (*her* padda *for* ormur *og* sôrann *for* surann [þurran *194*]). 4 biarnar] biarmar *cd.* 7 baunu] *D. v. s.* bunu, *sål. Harpestræng (under «artemisia»); búu 194. Planten hedder på jysk «grå-bone», på norsk «bu», på dansk rigssprog «bynke». Anvisningen forekommer, noget varieret, s. 24 18-19.* 9 vegi] veg 5 *194.* 11-12 Vid—saka] *udel. 194.* 15 stadnar] stodar *194.* þaa] *gent. cd.* 15-16 verm h.] verm *udel. 194.* 18 vatnni] til þes er bresta *tilf. 194.* 21 finnaz] ma sia *194.* oleo] olifo *194.* 24 Ef] Um steina megin *tilf. som indledning 194.* vid] steinin *tilf. 194.* 26 Margra—annath] Margir hlutir er finnaz i lækningar bokum med hverium hetti er hittazt *194.* ecki] annat *tilf. 194.* 27-28 *ok—þetta] *udel. 194. Teksten er åben-*

Alexandr hinn micli konungr sendi (**13 vb**) þetta modur sinne, en þat er eigi otruligt, er hann sæ ok sialfur reyndi.

Vid likþra-sott tac steinn þann, er i haufdi edur hiarta svolu er, ok gnu hann ok blannda vid vin ok gef bornum at drecka, adr en sott ymprez æ þeim, þæ mun ecki saka.

Vid haufud-verk sker af haufdi hornn kviku bu-fe ok gior af kamb ok kemb haufud karlmanz med kallkenndu, enn konu med kvenkenndu horne.

(**14 ra**) Vid eitri edur olyfians dryck tac surnna fræ ok stappa vid vatnn ok dreck omettur edur et um nætur fastandi, þæ mun ecki saka, þott þu dreckir olyf eptir um daginn.

Vid bruna tac rot hvitrar *lilio* ok hreinsa vel ok vell miog i vatnne ok steyp sidan af vatnni ok lat vit hvitt af ecgi ok legg i linn-klædi ok legg opt vid.

Enn vid bruna: tac bork *af* alme ok bren einn saman hreinliga ok legg auskunna vid brunann, þa mun græda ok aurlaust vera. Vid tanna (**14 rb**) verk tac burkn-rot ok siod i vine ok haf i munne, þæ mun lina verknum.

Enn vid tanna verk: tac surt vin ok brenu-stein ok vell vid oleum ok rid um tenn, þæ mun batna.

Vid orms biti tac hæsna kiot ny-drepit ok varmth ok bitt vid, þæ mun eitur draga ur.

Enn vid þat sama: tac gras þat, er heitir *portalego, ok drag at iordu ok bitt vid, þat hrindr orme ok eitri ur manni, ok þat gras hefir þann krapt, ath ef þu leggur þat (**14 va**) um hverfis orm einn-hvernn, þæ mun hann eigi þora ur stad at komæa.

Vid þat ef barnn er dautt med konu ok mæ eigi alazt, þæ tac þu *saturnam med friove sinu ok stappa med vin, þat hrindur daudu barne ut.

Enn vid barn-burd: tac blaud kauli ok bitt æ hægra fot konunne, þa mun leysaz.

Vid allz kyns eitri edur olyfiane et hvern dag fastandi gras þat, er rafanum heitir.

Vid augna myrkva (**14 vb**) ok fleck æ augum tac *lǫg* burkns ok pipar ok rid æ opt um III daga.

Enn vid augum: *tak stein þann* er *calamitatis heitir, legg i elld ok brenn fimm

1-28 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 44v—45r-v.*

bart forvirret og i hvert fald sætningen ok sva—hafa *indkommen andensteds fra.* 3 Vid] af likþra *tilf. med rødt blæk som titel cd.* 4 bornum] honum *194.* ymprez] yfiz *194.* þeim] honum *194.* 5-6 Vid—horne] *Samme anvisning forekommer s. 11*19-20 *og, svarende dertil, ligeledes gentaget 194, bl. 41r.* 10 hvitrar] hittrar *cd.* lilio] *tilf. 194.* 10-11 steyp—vattnni] stappa sidan vid oleo *194.* 11 hvitt] hit hvita *194.* 12 bork af] *sål. 194;* burkn *cd.* alme] eda af abie *tilf. 194.* 13 rot] urt(?) *194.* 14 vine] vatne *194.* 19 portalego] portalaga *194. Synes at gengive «portulaca»; men hvad her berettes om p. henføres hos Harpestræng (og i dennes kilde Macer) til «betonica».* at] af *rettere 194.* 22 saturnam] satusegiam(?) *194. D. v. s.* satureia. 23 vin] ok gefi konu *tilf. 194.* 24 leysaz] Vid hesi tak oleo litla *tilf. 194.* 26 lǫg] *tilf. 194.* 26-27 rid—daga] þat gredir undarliga vel innan 3 daga eda 2 *194.* 28 tak—þann] *tilf. 194.* calamitatis] kalnimacus *194. Navnet synes i bægge tilfælde forvansket.*

daga ok v nætur, ok þa er hann gloar, þæ legg hann i surt vin, til þess er kolnar, ok þæ i elld ok steik, til þess er steinnenn molnar, ok stappa i gegnum klædi ok tac komin ok erptr ok lavaber ok gariophilum ok ingefer ok gnu allt ok dript i gegnum klædi ok dupt þæ legg i æugun, þat mun græda i- (**15 ra**) fanar laust.

Gras þat, er ambrosia heitir, siod i epla laug ok dreck, þat staudvar ergi ok allann losta.

Tak kvenna miolk ok hell æ hland, ef flytur, þæ mun hann liffnna, enn ef eigi flytur, þæ mun hann deyia.

Vid vit-firinng tac gras þat, er *fioma heitir, ok bitt vid hals enum siuka.

Gras þat er sva er litt sem ormur, tak rot þæ ok stappa vid vine vormmu ok dreck, þat hri- (**15 rb**) ndr ur allzt kyns eitri ur manni.

Skogar-sura vid hunang stauppud þat er vid augum gott.

Skogar-gras þat, er centauree heitir, blanndit vid hunang, þat tecr af augum, ef æ er dregit, enn dupt þes gras med vine druckit þat grædir orms bit.

Laugur þes gras, er mellifolium heitir, med vine druckinn þat skirir hlannd mannzt, þott adur se ogiort edur o-skirt.

Vid sar tac egg-skurnn ok bren ok spon (**15 va**) fullann hunangs ok sva micet smior ok rid um ok stappa allt saman, þessi lækning er god vid sar.

Ef sar er saman lokith ok groit um veillt, þæ tac ost, þæ mun opnaz.

Enn ef sar er fornt, tac geita sperdla ok siod i fornu vine edur i geita miolk sva miog sem graut edur kal, legg þat vid sar, þat mun græda, þo ath læknum þicki aurvænt.

Enn mellefolium stappat ok vid sar lagt þat grædir unndarliga vel hvert sar.

(**15 vb**) Enn vid sar: tac ryd af jarnne ok burkn ok stappa allt saman ok *vid, þat læknar vel.

Gras þat, er celidonia heitir, stappa einkar vel ok nytt istur ok legg vid, þat fægir ok vel grædir.

Enn vid þat sama: tac læknis-gras ok stappa med hveiti ok legg vid sar, þa mun hreinsazt ok aurlaust verda.

1-6 *Hertil svarer AM. 194, 8vo, bl. 45v.*

---

3 ok dript] *udel. 194.* 6 losta] *Hermed ophører lægebogen i 194 og fortsættes af en stenbog (bl. 45v—48).* 7-8 Tak—deyia] *Sml. 187, udg. s. 884-7.* 9 Vid—siuka] *Sml. 187, udg. s. 4810-12; jvf. også Harpestræng under «Peonia», af hvilket* fioma *er en forvanskning.* 10-11 Gras—manni] *Sml. Macer under* Colubrina (Dracontea), *derimod findes denne virkning ikke hos Harpestræng. Sml. også s. 1813-14.* 13 Skogar-gras—augum] *Sml. Harpestræng under* Centaurum (Centaurea). *Virkningen mod orms bid findes dog hverken her eller hos Macer.* 17-19 Vid—opnaz] *Genfindes 194, bl. 38v.* 19 tac] jost ok *tilf. cd.* — jost *utvivlsomt ved fejlskrivning og gennem* ok *rettelsen antydet.* 23 ok vid] legg, *som vistnok mangler her, forekommer i en udførligere og noget afvigende anvisning til benyttelse af rust som lægemiddel mod sår 194, bl. 38v.* 27 læknis-gras] plantago major (vejbred), *som i flere nordiske dialekter benævnes «lægeblad» eller lign.* (*isl.* græðisúra).

Enn vid sar þat, er sialft opnazt, tac gras þat er marubium heitir, ok stappa vid fornt istur, þat hreinsar ok grædir einkum vel.

(**16 ra**) Hiartar horn hefir afl vid margar sottir.

Vid tanna verk tac hiartar horn brent ok stappa sidan saman ok rid um tenn, þa mun festaz ok batna.

Vid drep tac dust af hiartar horne brendu, eyris vætt, ok ker fullt vins ok II vatnz ok blannda saman ok gef enum siuka at dreckæa, þat grædir undarliga vel ok skiott.

Vid allz konar blod-ras tac hiartar hornn brent ok stappa med vin ok gef at drecka, (**16 rb**) þæa mun letta.

Ef brent verdr hiartar horn, þar sem ormar ero, þa munu þeir annat tveggia deyia edur burtth flyia.

Enn vid orma: tac talg ok merg ur hiartar horne, þat elltir orm i bruttu ok grædir orms bit.

Vid augnna verk edur fota verk: tac lungu hiera ok bitt vid augun edr fætur, ef verkr er i, þæa mun linna ok skiott batnna.

Enn at briota stein i blaudru manz: tac nytt blod hiera (**16 va**) ok skinn nydrepit af honum ok bren, tac ausku þæa ok lat i fornt vin ok gef fastandi manni at hafa III sponu um dag, þæa mun bresta steinn i manni, ok þat mun græda. Enn ef þu villt reyna þat, þæa tac einn stein ok legg i dryck þann, enn hann mun bradnna innann þriggia daga.

Vid har-voxt tac hiera kvid sodinn i oleo, þat fægir har ok færir i voxt.

Vid eyrum tac refs gall edur feiti ok h- (**16 vb**) ell i eyrun, þat tecur verk ur.

Enn refs gall med hunangi þat tecr myrkva af augum manz.

Geitar gall med hunang stappad hell i eyrun, þat grædir vel ok tecr af tanna verk.

Bucka sperdill sodinn dreck med vine, þat lettir allar sottir.

Uxa horn brent þat elltir æa burt ormæa alla.

Vid augum tac vinn ok oleum, sallt ok sappu ok blannda saman i munlaugu ok lath þar i vera III nætur (**17 ra**) ok lat sidan renna i gegnnum lin-klædi ok hird ok lat i eyrun, þæa er þarf.

3-11 Hiartar horn—flyia] *Sml. Macer «De cornu cervi».* 16-20 Enn—daga] *Sml. 187, udg. s. 74*$^{14-20}$. *Anvisningen l. 18—20 genfindes 194, bl. 43*^{v}, *med* refs blod *for* dryck þann, *og knyttet til et andet råd for sten; sml. s. 19*$^{21-22}$. 22 eyrum] eyru*m cd.* 23 Enn—manz] *Forekommer allerede s. 17*$^{17-18}$ *og findes på tilsvarende måde to gange i 194 (38*^{v}, *41*^{v}*—42*^{r}*).* 27 augum] augu*m cd.* 28 ok lat[1]] *Hermed begynder 3. læg (omfattende bl. 17—24), som i cd. står delvis overkomplet og er uden forbindelse med det efterfølgende, hvorimod et på foden af bl. 16*^{v} *anbragt* a, *hvortil svarer et* b *nederst bl. 25*^{r}, *betegner umiddelbar tilknytning mellem 2. og 4. læg. 4. læg (bl. 25—32), med hvilket en ny hånd begynder, danner i virkeligheden også (ligesom 3. ark) en umiddelbar fortsættelse af 2. ark, således at bl. 25—30*^{va}, *l. 1 indeholder en gentagelse af teksten bl. 17—22*^{vb}, *l. 14, hvorimod der til resten af 3. læg intet tilsvarende findes senere i codex, og denne tekst ender afbrudt ved læggets slutning. Den i 4. læg, bl. 30*^{va}, *l. 2*

Enn vid augum: tac gashauks saur ok stappa vid vin i munlaugu ok hunang, þat er vit augun gott. Vith augnna verk tac kloflauk ok rafanum ok sallt ok bik edur tioru ok vell allt saman ok gior af plastur ok legg vid, þa mun batnna. Vid ergi tac madk þann, er skin um nætr, ok stappa vid vin ok (**17 rb**) dreck, þæ mun falla.

Vid þat ef ufur fellur, tak IX baunir ok verm, tac sitt sinn hveria med stil sva varma sem þu matt þola ok hallt æ ufinn, þæ mun batna.

Vid madka þa, er um hiartat skafæ, tac brodd af blot-laukum ok malurt ok et opt fastandi. Vith augnna myrkva tac atarmata ok hunanng ok gall als ok blannda saman ok lat i eitt keralld, til þes er þu þarft (**17 va**) i augun at bera.

Vid haufud-verk tac burknn ok siod stappad i vinne edur auldre edur vatnni ok þvo med þvi haufud þitt IX daga, þæ mun bætaz.

Vith fleck æ augum tac hunang ok rid i gegnum linklædi, III dropa hvern dag dreyp i augat, þæ mun af fara fleckur ok augæ batnna.

Vid þau augu, er þyngiaz af blodi, tac malurt ok miolk konu ok stappa ok rid i gegnum (**17 vb**) linklædi ok lat opt i augun.

Vid þat ef kona mæ eigi fræ barne leysaz, tac konu miolk ok oleum ok gef at dreckæ, þæ mun bratt leysazt.

Enn vid þat sama: tac gras þat, er heitir buna, ok bitt vid burdar-dyr, enn þæ er fædiz barned, tac gras þat skiott æ burt, at eigi fyllgi inn-ifllinn, þetta er opt reynt.

Ef þu villt, at har vaxi, þar er af er fareth, tak konu har ok bren ok blannda vid (**18 ra**) hunang ok gior af þvi plastur ok legg vid, þar er har er af farit, þæ mun groa har ok aurlaust verda.

Vid nef-dreyra tac skurnir þær, er ungar voru ur klacktir, ok mel ok blas i nas-raufar, þa mun staudvaz.

Enn vid blodsteming: tac gras þat, er apium heitir, ok stappa ok rid ur lauginn ok gef drecka.

Vid reidi-giarnan mann ok illyndann: tac apium ok gef honum ath drecka, þæ mun (**18 rb**) reidi lina ok gledi fædazt ok lunnderni batnna.

---

begyndte tekst fortsættes med 5. ark (bl. 33—40), indtil lægebogen ender bl. 40r. — I det følgende aftrykkes dobbelteksten efter 3. ark (betegnet I), men samtlige varianter fra gentagelsen i 4. ark gives i noterne, og fra denne senere tekst (bet. II) optages de nødvendige berigtigelser; med indrykning gives derefter den for 3. ark særlige tekst bl. 22vb—24, hvorefter fortsættes med aftryk af bl. 30va. S. 23 28 lin-] *udel. II.* 1 augum] *Säl. fuldt udskrevet II.* tac] gras *tilf. (vistnok urigtig) I.* 2 augun] *udskr. I.* klof-] klaf-(?) *I.* ok s.] ok *udel. II.* 3-4 Vid—falla] *Sml. 187, udg. s. 94*16-18 *(Med l. 5—6 sml. den herfra afvigende behandling 187, udg. s. 30*24-28 *og 78*3-6*).* 5 ef] er *II.* 7 blot-laukum] *Navnet er så vidt vides ellers ukendt. I det norske fragment 673 a, 4to forekommer i anden forbindelse et* blodlauka. opt] bædi *tilf. II.* 8 atarmata] atarmatu *II.* 12 augum] auga *II.* 14 Vid] vid augun *rød overskrift.* þyngiaz] þygiaz *II.* 16-17 Vid—leysazt] *Sml. 187, udg. s. 95*1-3*.* 18-19 Enn—reynt] *Tilsvarende forekommer allerede s. 20*7-8*.* 20 har—bren] *udel. II.* 26 gef] at *tilf. II.*

Ef madr mæ eigi hlanndi hallda, tac surnna fræ ok stappa vid vatnn ok gef honum at drecka, ok gasa tungu steikta gef honum ath eta.

Vid hæse tac marubium, þat er gras, ok rid ur laug, ok iafnn-miced af suru vine ok slikth af hunnangi, ok blannda saman ok gef honum at drecka opt, þæ mun raust batnna. Enn vid þat sama: halldi madr (**18 va**) malin pipar leinngi i munne sier ok svelgi sidan med hrakæa nidr ok neyti oleo edur annars smiors, þat er vid raust gott.

Vid vitlausann mann: tak solseqvium ok abrutanum ok salviam, graus þessi m stappa med vine ok gef honum ath dreckæa þria daga edur fimm. Vid sar tac skinn af fleski ok hunang ok laug af grasi þvi, er apium heitir, ok (**18 vb**) hveiti-miol ok iafnn-miced af hveriu ok gior af deig ok legg vid sar, þat grædir allvel.

Vid kveisu tac brenu-stein ok atarmatu ok dufnna saur allt iafnnmiced ok stappa vid hunang ok surth vin ok bitt vid.

Vid tanna verk tac kloflauk ok stappa salltlaust ok legg vid tann-holld edur i hola taunn um natt, þa mun batnna. Vid kvid-bolgu tac gras þat, er glietnarium (**19 ra**) heitir, ok siod i vine edur i auldre ok gef honum at dreckæa um kvelld varmth ok kallt um morgnna, þæ mun hann sveingiazt.

Vid tenn ath alldri virki, tac horn-skaf af hiartar horne ok siod i vatnni m kiot-vellur ok lat þæ sodit rida i gegnum klædi ok tac af þvi optt munn fullan ok haf langa stund i munne þier, adr en þu later ut, þat giorer tenn (**19 rb**) verk-lausar.

Vid svefnn-leysi tac gras þat, er heitir *migo, ok stappa i suru vine ok rid þvi um allann likam manzth ok gef honum surur at eta, þat giorir sveifn all-vel.

Vid orms bit tac laug af læknes-grasi og oleo ok sallt ok gef at drecka, þat hrindr eitri ur.

Vid beinn-brot tac hana ok stappa allann med fiodrum ok bitt vid, þat grædir (**19 va**) skiotaz.

Vid of-feitan kvid tac rugg-braud *eigi* blanndat vid annath korn ok briot vit vin

---

6 hrakaa] sidann *tilf. I.* oleo] olei *II* v. r. g] g. v. r. *II.*. 7 solseqvium] *sål. II;* solseqviam *I.* abrutanum] *D. v. s.* artemisia abrotanum. 14 glietnarium] gletunarium *II. Sandsv.* glutinaria *(en til de kurveblomstrede hørende plante).* 16 morgnna] morgin *II.* 17 virki] *sål. fuldt udskr. I;* virki *II.* 18 þaa] þat *II.* 19 þier] sier *II.* en] *udel. II.* 20 Vid] *Det herfra følgende indtil s. 30, l. 17* (fl[usenu]) *forekommer tillige i en i AM. 655 XXX, 4to bevaret, langt ældre tekst (et fragment på 4 skindblade, fra 13. årh.s 2. halvdel). Dette brudstykke er trykt i K. Gislasons «44 Prøver»; i nærværende publikation gives samtlige varianter fra 655 efter en til dette brug tagen, bogstavret afskrift, hvor dog brugen af* u *og* v *er normaliseret; membranen anvender så godt som udelukkende* v. migo] migon *655. D. v. s.* mecon (Papaver meconium). þvi] þat *655.* 21 sveifn] svefn *II, 655.* vel] Við sar tak saur oc leg við um dag oc nott, oc siþan tak svina gall eða nauta eða geita oc stappa við sallt sva sem pipar oc leg við sar um kveld oc morgon i annat sin, þat græþir einkum vel *tilf. 655.* 22 at] honum *655.* 24 stappa] *sål. II;* stapp *I.* 24-25 Vid--skiotaz] *udel. 655.* 26 eigi] *sål. 655 og muligvis II* (ę); edur *I.* vit] i *655.*

edr annat auldre ok lat standa VII nætur, enn sidan dreck af þvi hvern dag um morginn ok hvernn aptann sidla um XII manadi, þæa muntu sveinngiazt.

Ef kveisa er komin i hond æa manni, þæa tac katt ok drep ok stick hendi þinne i hann, ef hann er varmur, ok sidan bitt um til annars dags (**19 vb**) ok gior sva III daga, ef þarf, ok hvern dag tac kv*i*kann kautt. *Enn* ef i audrum stad er i holldi manz, þæa bitt vid varmth katt-holld ny-drepit, til þess er kolnar, þat dregr ur hvetvetna kve*i*su ur manz holldi.

Vith augnna verk ok myrkva tac al kvikan ok rist hann oc tac ur honum bædi blod ok gall ok *b*lannda bædi saman ok berr i augu*n*, þat birter syn manz.

Vid blod-ras tac gras þat er vex i hv- (**20 ra**) eiti-akri med sinum blaudkum ok raudu fræ ok stappa med vine edur auldri ok syng medann pater noster ok gef honum at drecka.

Vid þæa blod-ras ef sar blædir, tac nott-lauk ok stappa vel ok legg æa sarit ok bitt vid.

Vid spenn-bolgu tac læknes-gras ok bitt vid.

Ef þu villt hepta þic vid losta-seme, tac gras þat, er ruta heitir, ok et ydolia, þa mun *lin*az.

Vid orms bit tac rutam ok bitth vid.

(**20 rb**) Vid haufud-verck tac rutam ok stappa vid oleum ok rid um enni, þat tecr af verk ok bætir augun; þetta er opt reyntt.

Vid lennda-verck tac gras þat, er heitir cenntaurea, ok stappa i vatnni ok dreck opt kallt.

Vid þat ef madr er þorstlar, tac centauream ok stappa vid vatnn ok dreck flott.

Vid sar tac dript af þvi grasi, er cenntaurea heitir, ok dreif æa sarit, þat grædir ok hreinsar.

Vid aug- (**20 va**) nna verk tac rot af þvi grasi, er vervena heitir, ok blaud þes gras, er feniculum heitir, ok stappa bædi saman ok berr i augun.

---

1 annat auldre] aulðr *655.* VII nætur] nætr siau *655.* dag um] *udel. 655.* 2 sidla] *udel. 655.* um] of *655.* manadi] manoðr *655.* 3 er komin] kemr *II.* aa manni] m. *II;* þer *655.* katt] kautt *II, 655.* 4 ok[1]] en *655.* dags] morgins *II.* III] IIII *II, 655.* daga] sinum *655.* 5 kvikann] kukann! *I.* kautt] katt *655.* Enn] *sål. II, 655; udel. I.* 6 katt] kattar *655.* ur] ut *655.* hvetv.] hverv. *II;* hvarvitna *655.* kveisu] kvesu *I.* 8 verk ok] *udel. 655.* 9 blannda] lannda! *I.* augun] augū *II, 655;* aug*um* *I.* 10 blaudkum] blaudum *II, 655.* 11 med] i *655.* 12 at] *udel. II, 655.* 13 nott] natt- *II, 655. Navnet* náttlaukr *er næppe kendt.* aa s.] þar i s. sem blæþir *655.* 15 bolgu] bolga *655.* 16 h. þ. v.] þ. h. at *655.* ydolia] iduliga *II;* iþola *655.* 17 linaz] *sål. II, 655;* birtaz *I.* 19-22 Vid h.—kallt] *står i 655 efter* Vid þat—flott (l. 23). 19 oleum] skira oleo *655.* 20 a. v.] v. a. *655.* 21 h. c.] c. h. *II, 655.* 23 þorstlar] *sål. I—II;* þostlar *655! D. v. s.* þorstlátr. flott] *sål. I—II, 655. D. v. s.* fljótt. Vid—flott] *Til denne anvisning forekommer en noget afvigende parallel i det norske fragment AM. 673 a, 4to.* 24 dript] *sål.* (dr*i*pt) *I—II;* drift! *655.* 26 vervena] vernæna? *655.*

Vid augnna myrkva tac gras þat, er heitir minna pulegium, ok stappa vel ok dreck þat fastandi, þat bætir ok birtir augun.

Vid tarmilld augu tac skogar-suru ok blannda vid fornt vin ok hirt þat i glerkeri ok neyt af þvi opt.

Vid nas-raufa daun tac laug af mintu ok hell i, þat (**20 vb**) tecr oþef af.

Vid augnna myrkva tac malurt ok stappa vel, ok egg ok siod hart ok sker sidan i sundur ok tac ur ed rauda ok legg i stadinn malurtina stappada, ok þa er þu ferr at sofa, þæ legg vid a utann hvarmana sem þu matt hafa, þat skirir ok birtir augun.

Gras þat, er vitrum heitir, þurka þat ok gior at dusti, blannda þat vid vinn ok gef manni at dreckæa, þat brytur steinn (**21 ra**) i blaudru manz.

Pors græn stappadur vel ok blandadur vit surt vin þat er gott ath þvo haufud med.

Gras þat, er *accacia* heitir, legg vid ennda þarms, ef ut snyzt, þa mun aptur snuazt, ok sva sar ef um vendiz.

Gras þat, er rubea heitir, þat er rauda-gras, þat hrindr ut ur olettri konu, þo barn se dautt.

Iord su, er æ inncigle er laugd ok manz likneski er æ, hon er god vith (**21 rb**) orms biti ok annara flug-ormma, ok ef manni er gefinn olyfianns dryckur, þa drecki af þesari iordunne; þat hrinndr eitri ut, en mann sakar ecki.

---

1 minna p.] *sål. I—II, 655. Skulde dette være en forvanskning af* mintha pulegium? *Sål. Fr. Grön, Om nogle middelalderlige lægemidler, Pharmacia III, Kran. 1906, s. 103.* 2 fastandi] opt *tilf. 655.* augun] augu *655.* 6 ok[4]] *udel. 655.* 7 stadinn] stdinn *I.* ok] eN *655.* at] *udel. 655.* 8 a u.] a *udel. II;* u. a *655.* 9 vitrum] *sål. II, 655;* viturnni *I.* þurka—gior] þurkat ok gort *655.* 10 at] *udel. 655.* 9-10 Gras—manz] *Harpestræng (men ikke Macer) har en artikel* «vitrum, glar» *og anfører blandt dette stofs virkninger først* Warthær thæt mikæt smat stampæt oc mæth ædikæ drukæt, tha brytær thæt steen i blæthræ. *Til denne periode indeholder den islandske tekst en så nærstående parallel, at hele vitrum-stykket i 434 sandsynligvis har Harpestræng til kilde, og* gras *er da muligvis en misforståelse af* glar. *Vitrum forekommer vel tillige hos Cæsar og enkelte andre latinske forfattere som navn på planten isatis tinctoria, men at nærværende teksts forfatter skulde have haft denne opfattelse af «vitrum», er næppe troligt (sml. dog E. Grön, Pharmacia III, s. 103). Som middel mod blæresten har heller ikke farveplanten isatis været brugt, hvorimod allerede Galenus tillægger stødt glas denne virkning. Sml. G. Rasch, Norsk Magazin for Lægevidenskaben, 3. R., X, Kran. 1880 (Medicinalhist. Skizzer).* 11 stappad-ur] stappr! *655.* vit] *sål. II, 655* (við); vin *I.* h. m.] m. h. *II;* h. við *655.* Pors—med] *Anvisningen genfindes, med tillæget* «ok sva med sallte er gott at þvo» *194, bl. 38v.* 12 accacia] *sål. II, 655* (acac.); concracia *I. Forekommer hverken hos Harpestræng eller Macer.* mun] batna ok *tilf. II.* 14 rubea] *sål. 655;* rubua *I—II.* rauda] *sål. udskr. II,* rauda *I;* roða *655.* þat[3]] grædir ok *tilf. II.* þo] at *tilf. II, 655.* 14-15 Gras—dautt] Rubea *eller* rubia *betegner sædvanlig «krap (r. tinctorum)»; i en for Stockholm-håndskriftet af Harpestræng særlig artikel* rubea (*som her gengives* «humle») *tillægges der denne plante iblandt andre egenskaber den i 434 angivne virkning til fremdrivning af dødt foster.* 17 biti] bijt *II, 655* (bit). drecki] hann *tilf. 655.* 18 þesari] þessari *II;* þessi *655.* iordunne] iordu *II.* 16-18 Iord—ecki] *A. Fohnahn påviser i en afhandling i Chran. Vidsk. selsk. forh. 1905 (Orm og ormemidler i de nordiske medicinske skrifter fra middelalderen, I. Math.-naturv. kl. no. 6), at der her sigtes til den såkaldte «terra sigillata», en jærnoxydholdig lerjord, som i stemplede småkager udførtes fra øen Lemnos og gjaldt for lægemiddel mod al slags gift. Stockh.-håndskriftet af Harpestræng indeholder en for dette*

Steinn sæ, er choralius heitir, hann er godur vid augun ok augnna myrkva.

Balsamum bætir myrck augu ok skirrer.

Reykelsi staudvar blod-ras, hvadan sem rennur, ok *þat linar* saur i enda-þarmme edur i audrum stath lætur eigi vaxæ; ef þat er temprad (**21 va**) vid miolk ok vid lagt, þæ er þat heilug lækning.

Diaskori*des* seigir fra þvi grasi, þat er p*eo*nia heitir: Ec sæ sveinn einn sio vetra gamlann, er hafdi þat gras heingt æ hals sier. Enn þæ barst svo at, at um daginn fiell þat gras af honum. Enn þegar iafnn-skiott fiell sveinnenn nidur ok hafdi brot-fall. Enn þa var þat aptur *hvorfit i annad sinn æ hann, þa (**21 vb**) sakadi hann ecki, medann hann hafdi þat æ sier. Enn þæ fiell þat af honum i anad sinn, enn hann fiell i somu sotth sem hann *hafdi* fyr. Enn þæ var grasid bundit æ hann enn, *oc* bættiz iafnn skiott. Aa samæ lunnd for sva hid þridia sinn, spilltiz er af var, enn batnnadi er *aa* var bundit. Sama vitnni berr Galienus *enn spakazti madr um þat sama gras.*

Baurk af seliu, vid surt vin stappad, þat tekr vortr *af.*

---

særlig artikel «terra sigillata» (som dær kaldes en urt), blandt hvis virkninger de her anførte forekommer. S. 27 18 ecki] *Herefter følger i 655* Muscus heitir forað, þat elsc i qviþi eins dyrs, þat er kiðlingi glict, þeim er elsc a INdia landi. þat reN saman af bloþi þes dyrs oc ystiz sem miolc. EN þa er þat er fullvaxið, þa ęðiz sva dyrið, at þat þolir hvergi, nema reN til tres eða staurs. EN þa stauraz þat sva lengi við i oviti, at þat raufar a ser qviðiN, eN f[or]að þat fellr út. *Det første ord er i «44 Prøver» gengivet* 00vſt⁷ *(eller* 00vſt⁹*), hvor de to foran satte nuller betegner huller i originalen, det efterhængte tegn forkortelsesmærket henholdsvis for* -ir *eller* -us. *Noget hul forekommer dog ikke på dette sted, men initialen, der her (som sædvanlig i dette membran-fragment) er stærkt udrykket i marginen, er beskåret, så at kun en til højre buet streg ses, vistnok resten af et versalt* Ꝺ*; det som* t *opfattede bogstav kan med samme ret læses* c*; abbreviaturen, som hænger sammen med de forbundne* ſt (ſc)*, kan lige så godt læses* -us *som* -ir. *Man får da ordet* Muscus*, som allerede E. Grön, Pharmacia III, 98—99, har formodet (sml. Pharmacia III, 248—50, hvor «Krogh» må være trykfejl for «Kålund»). At denne beretning om oprindelsen til moskus viser slægtskab med den tilsvarende, dog temlig afvigende artikel hos Harpestræng, er ligeledes fremhævet af Grön.* 1 choralius] koralus *655. D.v.s.* corallus. augun] augu*n I—II;* augu *655.* 2 Balsamum] *«Balsamus» hjælper også ifølge Harpestræng for «mørke» öjne.* augu] augun *655.* 3 þat linar] *tilf. 655; udel. I—II.* 3-5 Reykelsi—lækning] *Sml. s. 121-3, som ganske svarer til artiklen i 194, bl. 40v, medens den, som den her foreligger, indeholder forskellige afvigelser.* 5 heilug] *udel. 655.* 6 Diaskorides] *sål. II, 655* (Diasc.); Diaskori*us I. D. v. s.* Dioskorides. *Ordene* D. s. *er gentagne med rød skrift som titel.* fra—þat] af g. þvi *655.* peonia] *sål. 655;* pania *I—II.* sio] VIII *rettere 655.* 7 þaa] þat *II.* at um d.] of d. at *655 efterfulgt af* þ. g. f. 9 hvorfit] horfit *II, 655. Meningen kræver* hengt. hann²] sveiniN *655.* 10 þat²] *udel. 655.* h. f.] iafn skiott f. h. *655.* i] ena *tilf. 655.* 11 hafdi] *sål. II, 655* (hafþi)*: udel. I.* oc] *sål. 655;* honum *II; udel. I.* Aa] Oc *655.* 12 samaa] somo *II;* samu *655.* sva] *udel. 655.* h. þ. s.] s. ið þ. *655.* spilltiz] pilltiz! *I.* aa v. b.] *sål. II, 655* (a); af v. aa b. *I.* 13 Galienus] *sål. alle, for* Galenus. enn—gras] *sål. II, 655* (of *for* um)*; udel. I.* 6-13 *Beretningen, hvortil Harpestræng hentyder, genfindes hos Macer, men med navnene D. og G. i omvendt orden og overhovedet mindre afvigende fra den opr. kilde, Galenus.* 14 Baurk—af] *Denne periode, med udeladelse af* af*, har i I ved skrivfejl fået plads efter* kvid *(s. 29, l. 5).* Baurk ... stappad] Baurkr ... stappaðr *655.* vortr af] af *mgl. I;* vortur af *II;* af vortor *655.*

Sva mælti Galienus: Miolk su, er ridinn er ur seliu bau*r*ck, (**22 ra**) þæ er hun er blaumgud, þat birtir augun ok bætir miog.

Laugr af seliu *k*vistum ok blomi, ef hann er druckinn, hann staudvar blod-ras ok meinar konum at eiga baurnn.

Mynnta styrkir kvid ok giorer munn vel þefadan, enn plastur giort af myntum ok sallti þat er gott vid hundzt bite.

Gras þat, er heitir eleborum hvitt, blandat vid miol ok (**22 rb**) temprad vid hunang, þat drepur mys, ef eta af þvi, enn af þvi blanndat *dust vid* vatnn ok staukt um hus, þat drepr flugur.

Þat gras, er heitir ciminum, druckit med vinne, þat hreinsar bit flug-dyra. Enn ef þat er blasit i nasraufar manni, þat heftir nefdreyra.

Laugr þes gras, er celidonia heitir, þat hreinsar ok hvesir syn, ok þungga vokvo i manni þu*r*kar þat.

Gras þat, er ru- (**22 va**) ta heitir, þat tecr losta af manni ok hreinsar bit flug-dyra.

Kviksilfur druckit þat giorir bana, þviat i hvern lim, er þat kemur, þa *skelfir þat mann.

Enn ef þat verdr i elld lagt, þæ giorer þat meinsaman reyk; þann flyia ormar, enn flug-dyr deyia.

Malurt blandinn vid upxa gall ok *smior ok lagt vid eyro manz, þat styrkir þau ok hrindr fra ohliodi.

---

1 Sva—G.] *sål. II* (*dog* þa *for* Sva), *655; udel. I.* baurck] bauck! *I.* 2 blaumgud] blomgud *II, 655* (blomgoð). birtir] ex *tilf. 655.* augun] ex augu *655.* 3 Laugr] *sål. 655;* Baurkr *I,* Taugir *II.* kvistum] *sål. II, 655;* þvistum! *I.* 4 at eiga b.] b. at geta *655.* S. 28 14—4 Baurk—baurnn] *Tilsvarende anvisninger forekommer hos Harpestræng og Macer under «salix», dog citerer disse ikke Galenus.* 5 Mynnta] Minta *655.* giort] gort *vistnok 655, med foroven beskadiget* t. myntum] mintu *655.* 6 vid] oðs *tilf. 655.* bite] bijt *II, 655* (bit). 5-6 Mynta—bite] *Harpestræng og Macer har under «menta» den 1. og 3. af disse anvisninger (ved siden af adskillige andre), derimod ikke den 2.* 7 heitir] *udel. II.* miol] miolc *655.* 8 ef] er *655.* eta] etur *II.* þvi[2]] sama *tilf. II.* dust v.] *sål. 655;* v. d. ok *I;* v. d. *II.* um] of *655.* 7-9 Gras—flugur] *sml. Harpestræng og Macer under «(h)elleborus»; honning som tilsætning til dette middel nævnes dog ikke hos nogen af disse, men hos Dioskorides, ligeledes har de for* vatnn—hus *«mælk».* 10 þ. g.] g. þ. *655.* h. c.] c. h. *655.* 10-11 þat—nefdreyra] *Harpestræng og Macer kender den første af de angivne virkninger, den anden nævnes ikke.* 11 manni] manz *II, 655.* 12 þ. g.] g. þ. *655.* vokvo] vokva *II, 655* (voqva). 13 þurkar] þukar! *I.* 12-13 *Også Harpestræng og Macer nævner cel. som gavnlig for synet.* 14 tecr l. af] drepr losta i *655. Også Harpestræng og Macer kender r. som dæmper af könsdriften.* dyra] Sallt oc lin fræ gort af þvi plastr, þat hreinsar ex flugdyra bit *tilf. 655.* 15 Kvik-] Eyr- *655.* kemur] rennr *II, 655* (rex). 15-16 skelfir þ. mann] skefr þ. inan *655.* 17 þann] reyk *tilf. II.* 18 enn f. d.] oc af þeim reyk d. f. *655.* 15-18 *De her angivne virkninger af «argentum vivum» genfindes hos Harpestræng (artiklen forekommer ikke hos Macer).* 19 upxa] uppsa *II, 655* (ufsa); oxæ *Harpestr.,* bovino *Macer.* smior—vid] smyr med *II;* smurt of *655.* 20 ohliodi] ohliod *II, 655.*

Enn ef þat er lagt i klæda aurk, þæ mun *molr* eigi spilla, ok (**22 vb**) ef blek verdur giorth af þvi, er malurt er i, þær ritningar munu halldaz, þeim þoræ eigi mys at skedia.

Vid hosta tac reykelsi þat, er mirra heitir, ok hallt leingi undir tungu rotum.

Enn vid þat sama: tac rot af grasi þvi, er libisticum heitir, ok stappa vid vin ok dreck.

Enn vid þat sama ok sva at hreinsa lunngu: tac þat er vex æ vide, XI korn, ok XI pipar-korn ok XI *af* feniculo, mel þat allt i dust ok blannda (**23 ra**) vid hunang ok et af þvi hvern dag spon fullann fastandi, þetta er opt freistad.

Enn vid hosta: tac gras þat, er heitir pipinella, blannda vid surt vin ok gef honum ath drecka, þæ mun batna.

Enn þat gras, er heitir feniculum, stappa þat vid vin, þat er gott vid blaudru sotth.

Enn vid þat sama: tac rugg-braud ok svid vid elld ok et þat sva svidit med vormmu vine. Vid sidu verk tac berr vidar ok ingefer ok neyt þvi i vormm- (**23 rb**) u vine.

Til skirrar raustar tac pipar ok tygg ok haf i munne þier ok svelg sidan nidur hrakanum ok spyt ut sidan flusenu piparsins ok sup u blaut egg, þæ er þu ferr ath sofa, þa mun raust skirazt.

Enn vid þat sama: tac gras þat, er heitir genciana, siod þat ok dreck þat sodit, þat bætir raust.

Enn ef þu villth tyggia hratt, þa er þat gott.

---

1 molr] *sål. II, 655;* malurt *1.* 2 þvi] vatni *tilf. 655.* munu] vel *tilf. II.* þeim] þær *655.* at] *udel. 655.* S. 29 19—2 *De angivne virkninger af m. findes hos Harpestræng og Macer.* 3 Vid—rotum] *Genfindes i udførligere form i 194, bl. 40r; sml. også Harpestræng under «mirra» (forekommer ikke hos Macer).* 4 libisticum] *Navnet svarer vel til Harpestrængs* levisticum, *Macers* ligusticum, *skönt denne anvisning ikke forekommer dær.* 5 dreck] *Til det herefter, indtil s. 30 l. 6 incl., følgende, som optager resten af 3. læg, findes intet tilsvarende i 4. læg, idet teksten efter* «dreck» *i de to læg fortsættes på afvigende måde; det for 3. læg særlige (som har en parallel i 655, så langt dette fragment når) aftrykkes her med indrykket tekst.* 6 þat²—vide] *Betyder sandsynligvis pileraklerne; i «44 Prøver» antages noget at mangle foran* þat. 7 af] *sål. 655; udel. I.* 8 þvi] þvisa *655.* þetta] þetta *cd.*; þessa *655.* 9 tac] *udel. 655.* 10 ath] *udel. 655.* 11 Enn þ. g.] g. þ. *655.* 13 sama] þa er þu ferr sofa *tilf. 655.* 14-15 Vid sidu verk—vine] *mgl. 655, som på dette sted har* Vid siclan tak gras þat er salvia heitir oc stappa við surt vin oc drec, þa mun letta. En við þat sama haf baþar hendr þinar i vatni vormu oc drec litið surt vin. *Noget* siclan *eller andet ord af stammen* sikl *kendes ellers ikke fra oldlitteraturen, men i norske dialekter betegner* sikl, sykla «savl (sagl)». *Besynderligt er det i øvrigt, at* saluiæ oos mæth win *forekommer hos Harpestræng som middel mod* sithæwærk, *og at Macer har en tilsvarende angivelse, hvorimod ingen af disse kilder har nogen parallel til den i 434 angivne virkning af salvie.* 16 þier] lengi *tilf. 655.* sidan] sidam! *cd.* 16-17 n. hrakanum] hrakan niðr *655.* 17 sidan] *udel. 655.* flusenu] *Med* fl- *i* flusenu *afbryder fragmentet 655.* 16-18 Til—skirazt] *Væsl. samme anvisning forekommer 194, bl. 41r; sml. også s. 25⁵.* 19-21 Enn—gott] *De her angivne virkninger af genciana (eller basilisca) forekommer hverken hos Harpestræng eller den derfra afvigende Macer.*

Enn vid þat sama: tac fræ (**23 va**) gras þes, er apium heitir, cuminum, feniculum, anetum, pulegium, gior allth *at* dusti ok dreck þat i vine ok et kvikann al.

Vid lungnna veislu tac laug senecciones, egg-skurmsl fulla, ok iafnn-micit af oleo ok blanda saman ok dreck opt fastandi.

Vid briost-verk ok kvidar tac gras þat, er heitir saturea, ok dreck laug þes i vormu vine ok smyrr med opt, *þa er (**23 vb**) þu ferr at sofa, þæ mun batnna.

Gras þat, er marubium heitir, hreinnsar allt þat illt, er i lungun ferr, ef þat er opt druckit.

Enn vid þat sama ok vid ridu: tactu *konu* miolk, er sveinn-barnn hefir æ briosti, III dropa, ok lat i blautt egg ok lat þann mann gefa honum at eta, er hann hefir alldri sied fyre, þat er opt reynt.

Enn vid ridu: tak malurt ok agrimoniam ok læknnes- (**24 ra**) gras ok syng medann pater noster ok credo in deum, er þu tecur þau upp, ok stappa vid lited vin ok hunang ok dreck fastandi III daga, adr enn ridan kome æ þic. Þessi dryckur er um hvers dags ridu.

Enn vid samæa: tac gras, er heitir pulegium, ok siod III kiot-vellr i vatnni ok dreck þat sodit, þæ er ridan kemur æ þic, þat slaucckvir unndarliga vel ridu bruna.

(**24 rb**) Enn vid ridu ok allar sottir manna ok bu-fiar: tac rot af læknnes-grase ok stappa vit kallt vatnn ok gef manni ath dreckæ edr bu-fe; þegar mun batnna.

Ef madr verdr mal-laus, gef honum drekæ gras þat, er heitir diptamnium, vid vine, þæ mun hann mæla skiott.

Enn vid þat sama: tac gras þat, er heitir *p*ulegium, ok stappa vid surt vin ok gior flatt ok lat i lin-klædi ok lat (**24 va**) fyrir nasraufar hans, þæ mun hann mælæ iafnn-skiott.

Ef aurr stenndr i manni edur tre, stappa gras þat, er heitir diptanum, ok legg vid, þat dregr undarligæ vel uth.

Vid hiart-verk stappa gras þat, er heitir rutæ, ok bitt alla vegæ um haufud.

Enn vit þat sama: et gras þat, er pulegium heitir opt fastandi.

Vid þat ef meinsamt er um hiartath, þæ grædir þat gras, er pipine-(**24 vb**)lla heitir.

---

2 anetum] *sål. bör læses; sml. 187 (udg. s. 40 17); arietum muligvis cd.* at] *tilsat ved konjektur; mgl. cd.* 3 senecciones] *sål. cd.! gen. af* senecio(n). 5-6 Vid—batnna] *Anvisningen* Vid—vini *genfindes hos Harpestræng og Macer under «satureia» (tymbra); den følgende periode* ok smyrr—batnna *synes at være en yderligere forvanskning af Harpestrængs* Sathær gør man mikæt at souæ of man siuthær hænnæ mæth ædik oc qwekær houæth mæth, *som her under forkortning af den latinske tekst har misforstået Macer, der anbefaler samme middel imod sovesyge. Efter* opt *mangler sandsynligvis* hofud. 7-8 Gras—druckit] *Samme virkning har marrubium ifg. Harpestræng og Macer.* 9—11 Enn—reynt] *Sml. den afvigende anvendelse s. 11 16-17 og den dær anførte parallel i 194.* 9 konu] *mgl. cd.* 20, 25 diptamnium ··· diptanum] *D. v. s.* dictamnum. *Harpestræng (under «diptannum») har ikke disse anvisninger (artiklen findes ikke hos Macer).* 22 pulegium] ulegium! *cd.*

Vid olyfians dryck tac hiartar merg ok legg i vin ok dreck allth samann, þæ mun ecki saka.

Gras þat, er rafanum heitir, dreck fastandi, þat er gott vid olyfians dryck.

Enn vid olyfians dryck: tac gras þat, er heitir betonica, ok stappa vid fornt vin ok oleum ok dreck, þat hrindur eitri uth.

Enn vid þat sama: tak pipinellam ok rutam ok stappa i vine, þat er dryckur ...

(**30 va l. 2**) Absinnthium er malurth. Hver madr, sem etur hana edur dreckr, þæ styrkir hun manz maga, enn bezt þo ath hon se sodin i regnn-vatnni ok standi einn dag, adur enn hun er druckinn. Hun elltir æ burtu spol-ormma ok lætur mann ut pissa. Stappar madr hana vid edik ok smyr sic med, þa flyia af honum flær ok flugur. Hon er god vid gulu-sott ok sva vid manz lifur temprud vid narda.

(**30 vb**) Blandar madr edik vid malurt, þat er gott vid nyru. Blanndaz malurt vid hunang, þat er gott at rida æ augu, þæ skiraz þau. Vatnn af sodinne malurt er gott vid eyrnna verk. Malurt er god vid græn sar, ef hon er stauppud ok laugd vid. Hun dugir ok vid klada, ef madr þvær sic i hennar sodi. Madur spyr ok eigi af sio-sott, ef hann dreckr hana fyrst. Stappar madr hana ok (**31 ra**) leggur vid þrutinn eistu, þæ bætir þat. Leggr madr malurt i sæng hiæ sier, þæ sefur madr vel. Hun er god ok at leggia i bækur ok klædi. Stappar madr hana vid hunang, þat dugir vid tunngu boldæ ok þeim blamæ, sem kemur æ augu.

Mus etur eigi þæ bok, sem skrifud er ur þvi bleki, sem giort er af malurt-sodi.

Aristologia, holurt, hun leysir eptir-burd fra konum. Hun dugir (**31 rb**) vid augnna verk ok hostæ, ef hun er druckinn med ar vatn, ok vid hvers kyns verk ef hun er stauppud ok laugd vid. Hun dugir ok vid brotfallzt sott ok vid ridu sott, vid fota sott ok kvid-verk, ok þeim sem numin er.

Ambra, hvals-auki, sæ er beztur, sem smiorvaztur er ok fleckottur, hann styrkir maga ok vit ok alla limu manz mest æ (**31 va**) gaumlum monnum ok þeim, sem kallda natturu hefir, ok mest æ vetrum.

*Alanum, alann, þat hreinsar augu ok giorir skæra syn ok minkar of micet kiot i mannz bra ok i audrum limum ok lætur ill sar eigi vaxæ. Alunn temprad vid hunang ok edick festir lausar tennur ok heilsar þrutid tann-holld.

Alunn heilsar blaudrur ok skabb, ef þveigit er i þvi vatnni, sem alunn bradnar

---

6 dryckur] *Her ender denne tekst afbrudt ved enden af 3. ark uden senere at fortsættes.* 7 Absinnthium] *Hermed fortsætter cd. bl. 30va, l. 2, efter ordet* dreck*; sml. s. 30 l. 5. Det efterfølgende indtil s. 36 l. 13 er en gengivelse, hovedsagelig i mere eller mindre udførligt uddrag, af artikler i Harpestrængs lægebog.* 21 Aristologia] *D. v. s.* aristolochia. 24 numin] num*in cd. Til* þeim—er *svarer Harpestr.* thæn thær lymmæ ær unæt aa, *Macer* [sic quoque fit sumpta levior] paralyticus [illa]. 28 Ala*n*um, alann] *sål. synes cd. at have her, urigtig for* alumen, alunn. *Artiklen* Alumen *foreligger også i 194, bl. 39, som her i tilslutning til Harpestr. tilföjer* heitt ok þurt i annan (fiarthæ *Harp.!*) stétt. 31 skabb] skalb *cd.?*

i. Alun temprad vid edik heilsar krankann ma- (**31 vb**) gæ ok krankleika þann, er farfar heitir.

Acedula, sura, hun er god vid matleida ok elltir æ burt hinn illæ elld; er hon er stauppud, þæ er hon ok god ath leggia vid þrutinn augu ok bruna. Laugur hennar med rosæ blandadur er godur vid gaumlum hostæ. Dreckur madr hana med vinn, þæ er hun ok god vid allzkyns lausnn. Etur madr hana med all-opt, þæ er hon ok god mot eitri. Ef hennar laugur er latinn i augu, giorir hun þau skiær, ok sva i eyru þa giorir vel heyra. Ber madr hana æ sier, þæ skadar hann eigi ormur scorpio.

(**32 ra**) Argentum vivum, kviksilfur, þat drepur lys ok flær, nitur ok flygi. Ef madr giorir smyrsl af þvi med oleo ok ediki, þat er gott vid kladæ ok bolur. Hverr madr, sem dreckur kvik-silfur, han dreckur sinn dauda. Verdr þat lagth i elld, þæ rykur þat upp allt, ok ef sæ reykur kemur æ manz likam, þæ spiller þat ok lætur skialfæ ok dofnnæ til onytz ok giorir anngva ok vondan lit, fulann andæ ok illann heilæ. Ormar flyiæ þann reyk, ella deyia þeir.

Basilica, skarsætæ, allr hennar kraptur er i rotinne. Hun er god vid siukann (**32 rb**) magæ ok siukæ lifur ok vid siuk nyru, millti ok hiartæ, ef hann dreckur vid vinn, edik ok hunang edur varmt vatnn. Enn þeir, sem bukstyrkir ero, skulu drecka hana edur eta fastandi ok skera hana smatt ok supæ hana sva. Hver sem þetta giorir opt, þæ er hon god vid læra verk, kvidreppu ok hosta, bukverk ok festing i magæ, vid vazt-sott ok anndar dratt, vid sidu verck, ok þeim sem blodi spytæ. Su er vodæsamlig, sem hol er innann, þviat i hana spyiæ ormar eitri æ augustu manadi.

Cupembe er svo (**32 va**) sem pipar-kornn, temprath allz i millum heitt ok kallt. Þat giorir mann gladann ok godann anda af munne ok maga, þat dugir vel vid ut-sott ok er gott vid haufutt-verk, þat brytur stein.

Crocus er saffran, þat firir krankan siukdom i maga, þeyngir haufud ok lætur sofa ok heilsar sar inyfli, ok þat minkar lausnn i maga.

Enula, holurt, dreckur madr hanna, þæ gefur vel pissa, ok leysir maga ok dautt barn fra konu. Rotenn stauppud er goth at leggia vid læra verk, enn bladkann (**32 vb**) sodinn er god at leggia vid nyrnna verk. Etur madr rotenna med hunangi, þat er gott vid hostæ.

---

1 edik] ok þeiri iyrt er kassia heitir *tilf., stemmende med Harpestræng, 194.* krankann magaa ok] *udel. 194 (og Harpestr.).* 1-2 farfar] *D. v. s.* furfur, *skurv.* 3 Acedula] *D. v. s.* acidula. 5 gaumlum] gaulmum! *cd.* 7 laugur] *sål. ændret;* laukur *cd.* (oos *Harpestræng*). 15 Basilica] Basilisca seu genciana, skærsøtæ *Harpestræng (K.); artiklen forekommer ikke i Stockholm-håndskriftet; heller ikke i Macer-håndskriftet Gl. kgl. sml. 3476, 8vo (13. årh.); og i den Rantzauske udgave af Macer (1590) findes kun en ganske kort, herfra helt afvigende artikel «Gentiana» med marginal-note om, at disse vers ikke foreligger i den tidligere trykte udgave.* 17 edik] *Cd. begynder her fejlagtig ny periode med fremhævet initial.* 19 kvidreppu] *sål. cd., for* kvidkreppu? *sml. s. 34 19;* krampæ *Harpestr.* 20-21 Su—manadi] *Hos Harpestr. intet tilsvarende.* 22 Cupembe] *D. v. s.* cubeba. 25 firir] firir, *d. v. s.* firrir *cd.* 27 hol-] halz *Harpestr.*

Ferum, iarnn, verdur þat gloannda slaukt i vattnn, þat er gott vid ut-sott ok þrutid millti. Ryd af iarnne þat styrkir sinar ok heilsar þat kiot, sem vex nedan i bachlut manz; þat heptir ok kvinna blodras ok talmar barn-getnnat. Er þat sodit i ediki ok dreipt i eyru, þa bætir þat. Dreckur madr þat, þæ verdr hann þungr. Dreckur madr iarnz ryd ok tecr *eigi* litid af leidsaugu steini temprat vid (**33 ra**) vin, þæ deyr *hann*. Temprar hann wid edik, þat er gott at leggia vid hætan þrotæ; verdr þat smurt æ skurfutt haufud, þæ vex har.

Galiga er heitt, þat er gott vid kalldan magæ ok melltir mat ok lætur vel ilmma ok giorir lostæ til kvennæ, þat dugir ok vid *kolnnæ *kuldæ.

Licorcia er sæti-vidur, þat er hæfiliga heitth ok vott, þat er gott vid hosta ok bætir manz briost ok striupæ ok sva lungu ok minkar þorstæ, þat dugir ok bri- (**33 rb**) osti ok ollu andar rumi.

Mirtius, þors, hans ilmur stendur mot flogi i haufdi. Þors stappadur þurkar eyrnna vætu ok drepur storæ madka. Sma-þors er godur vid blodras ok annarri lausnn. Þorss grænn stappadur vid edik stemir blod, *ef hann leggur æ haufut.

Piper, pipar, heitur ok þur. Verdr *manz* tad brent ok latinn vid malinn pipar, þat er gott vid þvi, ef kvikt er i manz munne. Pipar er godur vid tanæ verk, ef hann er stappadur ok sidan lagdur vid sara (**33 va**) taunn. Pipar dugir vid hostæ, siukæ lifur ok kalldan magæ ok minkar verk i sinum, hreinsar briost ok er godur vid kvid-kreppu.

Pipar leysir kuldæ ok vætu þa, sem verdur i manz maga. Pipar blandadur med egg skærir myrk augu, ef þau ero smurd i. Stappaz pipar med oleum, med þvi er gott at smyria likam vid skialftæsott.

Pix liqvida, tiara, heit ok þur i þridiu stett. Tecr madur fullann sponn af (**33 vb**) henni ok annann af hunangi, þat er gott vid *lannga sott *briosti, ok hosta ok erfidum anndar dratt. *Etur madr hana med oleum ok alimandus kiarnnæ, þat þurkar vatnn i eyrum, ef þat er i latid. Lætur madr sallt i tioru, þat er gott at leggia þat þar vid, sem

---

2 millti] mllti *cd.* 5 eigi] *tilsat efter formodning;* æi *Harpestræng.* hann] *tilsat efter formodning; en bogstavplads står tom ved bortslidning i cd.* 6 hætan þrotaa] hetæ boldæ *Hpstr.* 8 Galiga] *D. v. s.* Galanga. 9 kolnnaa kuldaa] *Er en besynderlig fejlskrift eller misforståelse af Harpestrængs* bolnæ koddæ (*K;* siuknæth innæn koddæ *Stockh.*). 10 Licorcia] *sål. snarest cd.;* lyquericia *Harpestræng. D. v. s.* glycyrrhiza. 13 Mirtius] Mirtus *Harpestræng. Betegner planten* myrica gale. 14 ok—madka] *Hertil intet tilsvarende hos Harpestræng.* 15 blod] *noget må herefter mangle i cd., svarende til Harpestrængs* af næsæ. 16 Piper] *Artiklen foreligger også (med nogle udeladelser) i 194, bl. 40ᵛ.* pipar] *gent. som rød titel.* manz] *sål. Harpestræng; hans cd.; udel. 194.* 17-18 Pipar—taunn] *intet tilsv. Harpestræng eller 194; artiklen «piper» stemmer omtrent ganske med Harpestr.-K. (i modsætning til Stockh.).* 15 kvid-kreppu] writh i quith *Hpstr.; sml. s. 33 19.* 23 tiara] *gent. som rød titel.* sponn] *Det hertil svarende ord er forvansket i Harpestr.-K., men i Stockh. står rigtig* sketh. 24 lannga—briosti] *svarer til Harpestrængs* saar a (oc *Stockh.*) lungæ oc i (innæn *Stockh.*) bryst. 25-26 Etur—latid] Etur *er fejlagtig indkommet og har påvirket den følgende konstruktion; Harpestr.-K. (hvormed efter indhold Stockh. stemmer) har* Latær man thæt mæth oli af mandæl i manz ørnæ, tha thyrræs wætæ i them.

kvikt kemur i. Verdr hon blaundut iafnt vid vax, þa heilsar hon *in petigonis ok bleytir þat, sem hart er æa þeim. Blanndaz hon vid brenu-stein, þa dugir hon vid krankleika þeim, er farfar heitir. Bik dugir ok allt (**34 ra**) þat samæa næstæa ok er gott at lata i plastur ok smyrsl til lata.

Sinapis er mustardr, heitir i fiorda stett, enn hans frio er þo heitaræa. Mustardr giorer manni hvast vith ok leysir buk ok brytur steinn. Stappadur mustardr med heitt vatnn ok latinn i munn, svo at kurre nocra stund i svalgiunne, þar til madr tecr at hniosæa, þat hreinsar haufut.

Etur madr mustard, þa styrkir hann maga. Stappadur mustardr med edik hann hreinsar hoggormma bit. Stapp- (**34 rb**) *ar* madr mustardz frio ok krummu *ok hveiti-braudi, sva at ıı hlutir se af mustardi enn þridiungr af krummu, ok lætur þar til þurar fikiur ok hunanng, þvi betur sem heitara er ok madr lætur meira af fikium en krummu, þat er gott vid haufud ok augu, lungu ok magæa ok hosta, verk i lærum ok blaudru. Ef af mustardz friove giorez oleum, þat er gott vid lennda verk ok sinæa.

Reykur af mustardi er godur vid brot-fallz sott. Mustardz frio stappad vid fikiur er gott at leggia (**34 va**) vid nyrakad hofud þes, sem haufud-ærslur hefir, svo ok ef madr smyr sinæa fætur med þvi. Stappar madr mustardz frio med nockud smior edur feitt, þat er gott vid harskalla. Etur madr mustard, fyr enn rida taci hann, þæa dugir.

Sal er sallt, þat er fiogra hannda kyns ok allt heitt ok þurt ok sum meir enn sum. Sallt aukar roda æa gulli ok giorir silfur hvitt, ef þat er þvegit med þvi. Lætur madr sallt i illt sar ok stort, þæa verdr þat eigi me- (**34 vb**) ira. Lætur madr sallt i oleum, þar med er gott at smyria þa limu, er verkur er i af erfidi. Stappar madr sallt med ysopo ok edik oc leggr vid sars-auka þann, er farfar heitir, þæa dreifezt hann eigi vidar. Sallt er gott vid *of sic.

Explicit badstofa er *þeim* god, er þurræa hafæa limu ok skarpa ok þes *þurfa* vid, at þeir vokviz nocud, ok fyrir þvi skal madr geyma giorla at hafa eigi o-heitt, nie miog

1 in petigonis] impetigines *Harpestræng.* 2 þa] þu *cd.* 3 farfar] *sål. også Harpestr.; d. v. s.* furfur. 4 lata] *fejlskrift for* sara? saar *Hpstr.* 5 heitur] heitir *cd.* 10 Stappar] stapp *cd.* ok[2]] af *rigtig Hpstr.* 12 heitara er ok] *intet tilsv. Hpstr.* 12-13 þat—blaudru] *Det tilsvarende følger i Hpstr. allerede efter* hoggormma bit *(l. 10) og indledes med en periode, som i K. er forvansket* (Sinup brænnær manz huth. oc gør «man dul». thær goth er with øghn *etc.*) *og sandsynligvis heller ikke af den her foreliggende teksts oversætter er forstået og derfor udeladt; i Stockh. lyder den rigtig* Sinup brænnær manz huth oc gør dil, thær goth er with øghæn *etc.* 14 friove] frive *cd.* 19 Sal] *Artiklen foreligger også — i kortere uddrag — i 194, bl. 39v.* 19-20 er[2]—sum] *udel. 194, som tilf.* geymir vel fyrir ruta ok. 20 roda] *sål. 194;* goda *ved fejlskrift cd.* þvi] Sallt þurkar ok uppneytir illt blod þat sem of þurt er *tilf., stemmende med Hpstr., 194* (*dog* þurt *for* thiuct). 24 of sic] of *sic cd. D. v. s.* ofsig? Sig *kan ifølge Jón Ólafsson (AM. 433, fol.) betegne „prominentia ani"; sml. J. Aasen under „Sig" og „Tarmsig". Fjærnere ligger* úfsig (procidentia uvulæ), *Rit hins ísl. lærdómslistafjelags X, s. 47: På det tilsvarende sted i den danske tekst anføres salt og hørfrø som middel mod* orm (ormæ *Stockh.*) bit; *intet tilsv. 194, som udel.* Lætur—sic *(l. 21-24).* 25 Explicit] *Med dette ord begynder cd. artiklen* badstofa, *noget tilsvarende forekommer ikke hos Harpestr.* þeim] þat *cd.;* them *Hpstr.* þurfa] *mgl. cd.;* thyruæ *Hpstr.* 26 o-heitt] *D. v. s.* ofheitt. *Sml. s. 36[30].*

sveitiz hans natura ok likam ok þurkiz eigi of miog. Enn þar mæ hann vera, til þes (**35 ra**) nocut þyckviz ok sveitiz hans holld ok likamur, ok sidan skal hann eigi meir bera heitt vatnn æ sig.

Þessa goda hluti giorir bad-stofæ: hun vokvar likam ok opnar sveita borur ok þvær af saur ok minkar þæ fylli, er likamur hefvir, leysir hungsku ok giorir vel at sofæ. Hun giorir þat blod þunnt, er adr er þygt.

Þenna skada giorir bad-stofa: hon minnkar manz krapt ok *gerir* stundum hiartad svo heitt at madr fellr i ovit af.

(**35 rb**) Bad-stofa lætur mann vamla ok gefur monnum efnni sumum til skiott at deyia, ok fyrir þvi skulu þeir menn, er sar hafæ, ridu edur þrota edur beinn-brot, siæ vid badstofu. Madr skal eigi fara i badsto*fu* eptir mat, nema hann vili verda feitur.

Madur skal ok eigi þegar i stad eta, sem hann kemur ur badstofu, helldur bida eina goda stund adur.

Svo seigir meistari Ysodorus, at mynd manligs lik*ama* formeraz i modur kvide. Aa fyrsta manadi samteingiaz blod ok holld. Aa (**35 va**) audrum manadi giorez til lidæ ok limæ til allz likama. Aa III. manadi styrkiaz bein ok sinar. Aa einum manadi vagxa negll ok har. Aa einum manadi kviknnar barn at til-komandi aundinne. Aa einum manadi hræriz barnet, af þvi er þæ konnunne þunglifth ok kvellinngæ-samt. A einum tecr barn at hafa likinng faudur ok modur. Aa einum manadi vex þat at einns ok þroazt. Aa einum manadi bidur þat burdar at gudligri fyrirætllann. A einum manadi (**35 vb**) kemur þat i heim med gudligri skipan.

I hvers manz munne ero tennur ok tunga, mergr i beinum, blod i ædum, afl i sinum, sionn i augum, heyrnn i eyrum, ilming i nosum, snorgl i nosum ok *sulltum, horar ok hosti i lunngum, skynn ok minne ok skilningr, vit ok hugr i hiarta, raudd i lunngnna raufum, hliods-grein i barka. Mal giorir madr med munne ok tungu, tonnum, vorum ok gomum. Heift hefir madr i lifur, en aufunnd i galli, losti i lenndum ka- (**36 ra**) llmanz, enn kvidi konu unndir naflæ. Eingi kona mæ su barnn getæ, er eigi hefir blod-fallz sott.

Þvi vallda ymsir hlutir, at akrar verda o-friovir, stundum velldur korn edur iord, stundum vedr edur vangeymsla, sva verdr ok o-heitt ok of-kallt, svo ok of-vott. Sva ero ok mennernir m*i*sfriovir konur sem karllar, sumir hafæ nogt þessaræ hlutæ, enn sumir lited.

---

7 gerir] *mgl. cd.;* gør *Harpestræng.* 11 badstofu] badsto *cd.* 14 Ysodorus] *D. v. s.* Isidorus, *sandsv.* I. hispalensis, *men i denne forf.s „Origines" findes intet tilsvarende.* likama] *sål. 194 (bl. 34r), hvor et beslægtet stykke findes;* likar aa z! *cd.* 19 einum manadi] *Cd. har her og i det følgende kun bogstaverne* e. m. 23 sulltum] sulltu*m har tydelig cd., for* sullum? *Muligvis er tillige det forangående* nosum *urigtig gentaget og fejlen på ikke ualmindelig vis berigtiget ved tilföjelse med et forbindende* ok. 29 Þvi] Þju *ved fejlskrivning cd.* 30 o-heitt] *står for* ofheitt *(sml. s. 35 26).* 31 mis-] ms- *cd.*

Sumir hafæ friovann losta med sier til barnn-getnnadar ok lifa þo at hvoru hofl- (**36 rb**) igæ skipt. Sumir hafæ *fyse i likamæ ok leysa alldri ok hafa þo iduligæ fyse til. Moti þessu seigir Ysodorus menn kalldrar naturru. Sumir verdæ of-heitir i edli ok leysa fyr enn til kome fyrir ætladr stadur iardar, sumir of-friovir ok sæ þratth i somu iordu, ok vegx eigi upp o-friotth.

Sator arepo tenet opera rotas. Machumetus in labora lago per sanctam virginitatem Marie que portauit Iesum Christum de utero suo per verbum Gabrielis archanngeli (**36 va**). Þesi ord skaltu lesæ m sinnum yfvir lenndum konunnar ok giora m cros-mork i hvert sinne In nomine patris et filii et sancti spiritus amen.

Vor herra Iesu † Christi kros, er þes bid. Jesu † Christi cros yfir gar *aulth(?) sverd. Iesu † Christi cros yfir eitt staudugt vatnn †. Jesu Christi cros er eitt undarligt teiknn †. Iesu Christi cros vernndi mitt lif †. Iesu Christi cros verr minn vegur til allra dygda †. I þat hellgæ cros nafnn gar ec alla vega †. (**36 vb**) Iesu Christi cros þat ut vigdiz yfir mic †. Iesu Christi cros tac fra mig allt vontt †. Iesu Christi cros tac fra mig alla pinu †. Iesu Christi cros heilla mik ok verr i dag med mic ok fyrir mic ok eptir mic, ok hvar sem þann gamli ovinnuren sier mic, hann flye fra mier i vors herra Iesu Christi nafnn †. Iesu Nazarenus Iudea kongr vel-signne mic. Iesu hann gec gangandi i millum þeim. Herra Iesu lifandi guds sonn crosfestur velsignn þu mic ok leid þu mic til ævennligs lifs, gud hann skyle mier, Kristus(?) hann verndi mic, hvar ec er, verndi fra mic (**37 ra**) allt vontt i nafnni faudur ok sonar ok heilags andæ.

Lunnæ ein-nætt: er gott hvervetnna, ok hver þann mann, er sott fær, hann skal leingi liggia, ok draumar sk*ulu* til fagnadar snuaz. Barn *her ut er boret verdr lanngt lif. Luna n natta: er gott at kaupa hvervetna ok selia ok æ skip at fara, ok stuldur *skal* skiott finnaz, siukir menn skulu skiott heiler verda, drauma skal at enngu hafa. Lunæ m natta: þæ skal eigi verk byria, nemæ spilla vile, (**37 rb**) stuldir verda skiott uppvisir, þeir þæ ero stolnir. Draumar ero at enngu nytir, ok hver er þæ fær sott, mun eigi

---

1 hafaa] hafa *tilf. ved gentagelse cd.* friovann] frivan*n cd.* 1-2 friovann—skipt] *En paralleltekst til dette stykke i AM. 461, 12mo (bl. 31) har her* ok eru eigi friadir *til* barns getnadar ok leysa þo hæfiliga *(lönskrift)* skiot sina naturu. 2 fyse] frio *rettere 461.* til] slikra hluta *tilf. 461.* 2-3 Moti—naturru] Þessa menn s. Y. kallda n. hafa *461.* 4 iordu] iurdu *cd.* 5 o-friotth] of vott *(lönskrift) 461.* 6 Sator—rotas. *Sml. s. 11, l. 11.* 10-20 Vor—andaa] *Denne bön eller besværgelse foreligger i et besynderlig dansk-farvet sprog, navnlig med fejl brug af præpositionernes styrelse.* 13 þat[1]] þ*at cd., for* þess — *ved fejlskrivning?* 18 þeim] þ*eim cd., for* þeira. 19 Kristus] *Cd. har her en tvivlsom versal* (R? B? K?) *med interlineart* c*; opfatter man tegnet som et* K, *der repræsenterer det ellers sædvanlige* X, *vilde man have den almindedelige forkortelse for* Christus. 21 Lunnaa] *Til den følgende fremstilling af månedagenes indflydelse på menneskelivet findes en — dog temlig afvigende — latinsk parallel i 194. Sml. også Hauksbók, udg. s. 469. En nærmere liggende islandsk parallel forekommer i et 18. årh.s papirhåndskrift AM. 245, 8vo, hvorfra enkelte berigtigelser og varianter er hentede. En denne tekst meget nærstående redaktion er trykt i «Gömlu-Marínar leyndardómsfulla galdra- eða spáspilabók» I, Reykjavík 1905, s. 21—29.* 22 skulu] sk*al cd.* her ut] *forvanskning af* huert? 24 skal] *sål. 245; mgl. cd.*

lifnna. Barn hvert, er fætt er, mun eigi þrifazt. Luna III natta: er gott allz konar verknad at byria ok idnir, siukir menn verda skiott heiler edur eigi um alldur. Draumar skilmerkiligir þo seinnt komi framm. Rikra manna born, ef þau ero borinn, skulu rada londum. Luna V natta: er ecki gott ad byria, ok bratt skal deya þat, er siukt verdur. Draumar vita nocud, þo at seinnt reynez. Barn verdr sællt (**37 va**) ok langlift, ef þa verdr borit. Luna VI natta: er gott at læknnæa. Siukur skal leinngi liggia, draumar sannaz. Barn skal leinngi lifæa ok sællt vera. Luna VII natta: er gott at læknna, siukur skal upp risæa. Draumar verda sannir, þo at seinnt sie. Barn skal gott ok langlift. Luna VIII natta: þa er gotth at færa bu sitt. Siukur skal leinngi liggia ok eigi upp risæa. Draumar reynaz skiott. Barnn skal at hvervetnna vaxa ok falla skiott (**37 vb**) nidr. Luna IX natta: er gott upp ath hefia allz konar. Draumar verda at aunngu. Siukr lifir eigi leingi. Barn skal vid-forullth verdæa. Luna X natta: er flest gott. Draumar skulu fram ganga æ þridia degi. Barnn skal at hvervetnna vaxæa. Luna XI natta: er hver-vetnna gott. Draumar snuaz til fagnadar innann niu natta. Siukr skal leingi liggia ok upp risa. Barn *þat verdr kyrlatt ok gott. Luna XII natta: er eigi gott. Draumar sannaz innann IX natta. Siukr skal (**38 ra**) leingi liggia. Barn þat, er þæa verdr borit, verdur kaupmadr ok skamlifur. Luna XIII natta: þæa er gott hvervetnnæa ad vinna. Draumar birttaz innann tolf natta med fagnnadi. Siukr skal litla hrid liggia. Barn verdr allz-konar gott. Lunna XIIII natta: þæa er eigi gott ath vinnæa. Draumar ero goder. Barn lifir litla hrid. Luna XV natta: draumar komæa seinnt fram ok verda sanner. Siukur ligr leinngi ok lifnar. Barnn lifir leinngi ok illæa. Lunnæa XVI natta: koma draumar fram (**38 rb**) æa attatigi daga fresti. Siukur lifnnar vallæa. Barn skal verda sællth. Luna XVII natta: draumar skulu lukaz innann XXX natta ok ero vid vodann sialfann, bid þu til guds, at þeir hverfi til gods. Siukur liggr leinngi ok lifnnar. Barn deyr ovigt. Lunæa XVIII natta: skal at likenndum radæa draum ok varæa þic innann X natta ok seig eigi fleirum en tveimur, fyrir þvi at draumar ero godir. Barn skal i micelli dyrd lifæa. Luna XIX natta: drauma þina seg þu eigi fleirum monnum, allseint radaz þeir. (**38 va**) Siukur verdr heill. Barnn þat, er þæa verdr borit, verdr gott, þat skal sællth vera ok oruztu-madr micell. Lunna XX natta: hvervetnnæa er þæa gott, er þu sier i draumum. Siukum batnnar skiott. Barn þat, er þæa verdr getid, verdr hvinn ed mesta. Luna einnar nætur ok XX: er sannur draumur hverr. Siukr madr verdr skiott heill. Barn þat, er borit verdr, er spact at ollu. Lunna II natta ok XX: seg draumæa þina lidnnæa, þvi at hann lygtiz æa XIIII natta fresti. Siukur verdr snart (**38 vb**) heill. Barnn verdr tungu-skært. Luna III natta ok XX: skulu þier at gagnni verdæa draumar þinir. Siukur deyr skiott. Barn verdr vid-forullth. Lunna III natta ok XX: ver varr i aullum þinum draumum, þeir birtazt opt innann V natta. Siukr

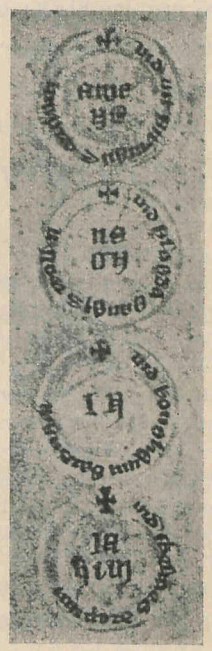
2 verknad] verkna! *cd.* 11 hefia] hef*i*ria! *cd.* 15 þat] *overflødigt cd.* 20 leinngi] ligr *tilf. ved gentagelse cd.* 25 tveimur] einum *245.* 32 þina lidnnaa] þínum líka *245.*

skal micenn verk þolæa. Barn skal sælltt. Lunna v natta ok xx: vertu var vid ovinum þinum. Enn draumar þinir snuaz til hugganar. Siukum batnnar bratt. Barn verdr lifligt. Luna vi natta ok xx: verr varr i draumum þinum, þviat þeir snuaz til ymsra hlutæa. (**39 ra**) Siukur verdr skiott heill. Barn verdur midlunngi. Luna vii natta ok xx: draumar verda til fagnnadar. Litlæa stund verdur madr siukur. Barnn verdr o-spact ok o-hlydit. Lunna viii natta ok xx: aller draumar koma med fagnadi. Siukum batnnar bratt. Barn þat, er þæa verdr borit, er kyrlatt. Lunna ix natta ok xx: draumar verda at nocuru ok komæa fram æa ix notum. Siukur verdr alldri heill. Barn skal of *þana hyggiu fæa.

(**39 rb**)

(**39 va**)

(**39 vb**)

8-9 of þana hyggiu] *sål. forvansket cd.;* ofsa áhiggiu *245.* 10-25 *De her i autotypi gengivne 9 ringe, som optager 2¹/₄ spalte i membranen, er — som det vil ses — dannede som kresrunde segl, hvis midterparti bærer magiske bogstavforbindelser, medens den islandske omskrift angiver det onde, som seglet værner mod. Til sammenligning kan henvises til Ísl. Þjóðsögur I, 453, hvor forskellige «segl» og «ringe» er omtalte, deriblandt særlig 9 «hjálparhringar Karlamagnúsar», hvis virkninger dog ikke falder sammen med de her angivne. Indskrifterne lyder* 1. LA VA † vid fyrir dæmingu mana, 2. IO AX † vid grimd likamligri, 3. A GAR † vid þessa heims aa þianingum, 4. IO HOTH † vid elldz gange, 5. AME NE † vid vit firringu ok ærslum, 6. NA ON † vid flagda gangi ok trollaa, 7. IN † vid kongligum bardagaa, 8. IA HIM † vid skelmes drepum, 9. AG LA † vid ollum illum ottaa. *Inderkresens bogstaver, af hvilke nogle er udprægede majuskler, andre mere eller mindre nærmer sig sådanne, er alle her gengivne ved kapital-skrift.*

Thus, reykelse, heitt ok þurt i annann stett. Stappar madr reykelsi vid klar edur varmæ briost-miolk, þat skirir augu ok hreinsar grænn sar. Tempraz þat vid varmt vin, þat er gott at lata vid eyru.

Vid þurra-verk: stappad reykelsi vid briost-miolk ok lagt vid sulla þæ, sem verda nedan vid bakhlut, þæ hialpar þat. Stappar madr reykilse (**40 ra**) vid hid hvita ur eggi, sva at þat verdr þyckt, ok leggr vid beinbrot edr þau sar, sem miog blæda *ok madr ætlar, at samann se runnid beinet edur sarid, *þæ grædir þat.

Hraka siuks manz legg æ glod, enn ef deynir, þæ mun sæ eigi undann ganga; elligar lat siukann mann æ vatnn hrækia, ef uppi flytur, þæ mun *deyia, enn ef madr leggr hendr sinar i haufud sier ok dregr til sin fætur sina, þa mun sæ lifnna.

Galienus mælti sva: þessi ero daudlig tacn i manligum likam (**40 rb**), ef enni rodnar, brynn fallæ, vinstra auga dregr samann, naser aundverdar *dregr saman edur hvitnna, fætur kolna, kvidur fellr til hryggiar. Smyr þu med fleski fætur siuks manz ok kastæ fyrir hund, ok ef hann etur, þæ mun batnna, enn ef hafnar, þæ er haska vonn.

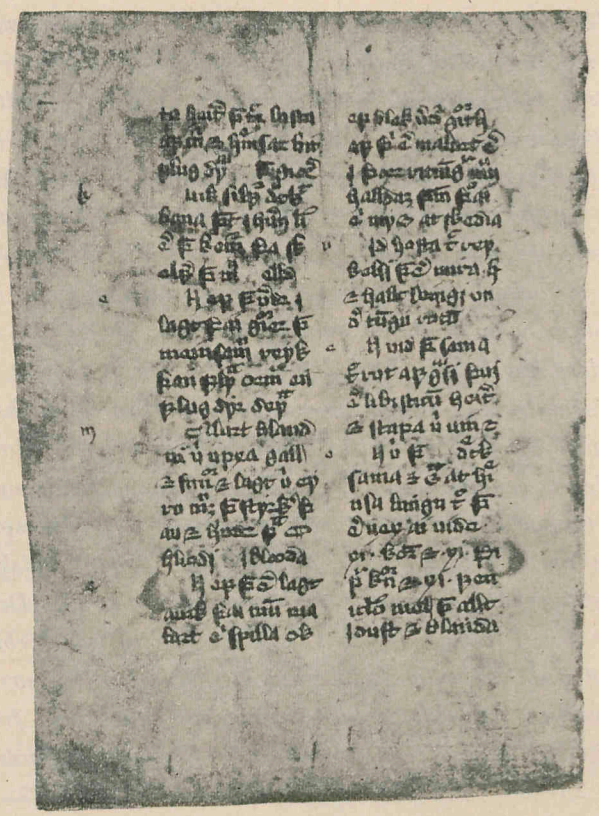
ᚾᛒᚺᚠᚬᚠᚴᚼᛁᚴᚴᛘᚦᚾᚴᚼᚱᛟᛚᚢᚿᛋᛏᛝᚦ.

1-7 Thus—þat] *Dette er (med enkelte udeladelser) en ret nöjagtig gengivelse af Harpestrængs artikel. Uddraget genfindes — med nogen forskel i, hvad der af originalen medtages — i 194, bl. 40r, her fortsat af det i s. 12, l. 1—3 forekommende stykke om* reykelsi, *der (som tidligere angivet) i noget afvigende form findes s. 28, l. 3—5 (= 655).* 1-2 klar—augu] *Denne periode, som genfindes i 194, har sit tilsvarende i Stockh.-håndskriftet af Harpestr., men mangler i K.* 2 hreinsar] hreinsanar! *cd.* sar] ok h. g. s. *samt adskilligt af det fg. forbigår 194, men har, stemmende med Harpestr., bevaret* Item temprar madr reykelse vid vin eda edik, þat er gott ath drecka vid blod-sott. vid] *gent. cd.* 4 Vid þurra-verk] *Intet tilsvarende 194 (som udelader hele den fg. anvisning) eller Harpestr.* 5 reykilse] ok alóe *tilf., stemmende med Harpestr., 194.* 6 ok[2]] þá laate vid liggia þar til sem, *støttet ved Harpestr., 194.* 7 þaa—þat] groi, ok hafi sama lękiss dom, þar til ath sárit er groit, *stemmende med Harpestr., 194.* 8-14 Hraka—vonn] *Tilsvarende, dog noget fyldigere, findes 194, bl. 37.* 9 mun] lifna, en ef sock(r) (þa) mun *tilf. 194.* 12 dregr saman edur] *udel. 194; bör udgå, idet ved* edur *det følgende* hvitnna *tilknyttes som rettelse af* d. s. hvitnna] haka fellr *tilf. 194.* 14 vonn] *Herefter ses spor af nogle ulæselige ord med rødt blæk. På den tomme plads i spalten er skrevet runealfabetet i det islandsk-latinske alfabets ordning (dog* Æ *foran* Z Þ). *Tegnene er* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U X Y Æ Z Þ. *Bagsiden — håndskriftets sidste side — bærer to fortegnelser over reglerne for tiende-ydelsen.*

Foranstående tekst er et bogstavret aftryk af den s. 6 ff. nærmere omtalte membran AM. 434 a, 12mo, dog uden angivelse af de opløste forkortelser. Interpunktion og anvendelse af versaler er normaliseret, ligeledes brugen af u *og* v *undtagen i latinske ord,* w *er bibeholdt som konsonant, men i de få tilfælde, hvor tegnet forekommer som vokal, gengivet* u. *Kapitalbogstavet* ʀ, *som hyppig forekommer i ordet* Eʀ, *er gengivet* nn. *Kursivering i teksten betegner udgiverens rettelser, asterisk tekstforvanskning. Ved bindestreg forbindes toleddede ord, som i membranen er skrevne adskilte (dog ikke uægte sammensætninger). De opløste forkortelser gengives i så nær tilslutning til abbreviaturerne som muligt,* ¯ *som tegn for* m *og* n *altid ved enkelt-konsonant,* f^{ꝰ} *og* f^{ꝰ}e *er opløst* fyr *og* fyre *(ɔ:* fyrre *s. 31*^{11}*), medens det hyppig forekommende* ^{ꝰ} *i øvrigt opløses* -ur, *de interlineare bogstaver nedføres uforandrede i linjen* (c = k, t = d *[for* vid *f. eks.* vit, *en form, som dog også kan forekomme således helt udskreven]),* s (*som bruges i flæng med* f) *gengives ved enkelt* s; ^{ꝛ} *i endelser gengives* -ir. *De i teksten hyppig forekommende dobbeltkonsonanter går som regel tilbage til konsonant med interlinear fordoblingsprik. Ad fotografisk vej er gengivet galdrestavene s. 13*$^{21.\,26}$, *14*$^{3.\,13}$ *og de to i firkant indskrevne korstegn 14*^{6}, *samt endvidere de autotyperede* $2^{1}/_{4}$ *spalte med ring-figurer s. 39. De membranens sidste side optagende regler for tiendeydelse er i nærværende aftryk forbigåede. Teksten er kommenteret og oplyst ved varianter fra beslægtede håndskrifter, særlig fra lægebogen i AM. 194, 8vo, fra hvilken dog kun realitetsafvigelser gives, og fra fragmentet AM. 655 XXX, 4to, fra hvilket alle afvigelser anføres. Ligeledes anføres alle afvigelser fra hovedteksten i den bl. 25—30*^{va} *l. 1 foreliggende dobbelttekst til bl. 17—22*^{vb} *l. 14. I øvre noterække er tilføjet henvisning til parallelstykker i den utrykte islandske lægebog i AM. 194, 8vo — hvilket håndskrift jeg håber at få lejlighed til at udgive i sammenhæng — og den danske lægebog AM. 187, 8vo.*

Til anskueligere forståelse af membranens beskaffenhed tjæner de omstående to autotyperede sider, som gengiver bl. 22^{v} *(I. hånd) og bl. 30*^{v} *(II. hånd), og som henholdsvis 2. spalte l. 14 og 1. spalte l. 1 viser det sted, hvor den parallele tekst i 3. og 4. læg stanser. Trods membranens lille format (10,4 × 7,7 cm.) er håndskriftet helt igennem tospaltet. Det er for bægge skriveres vedkommende skrevet med en lille, sammentrængt*

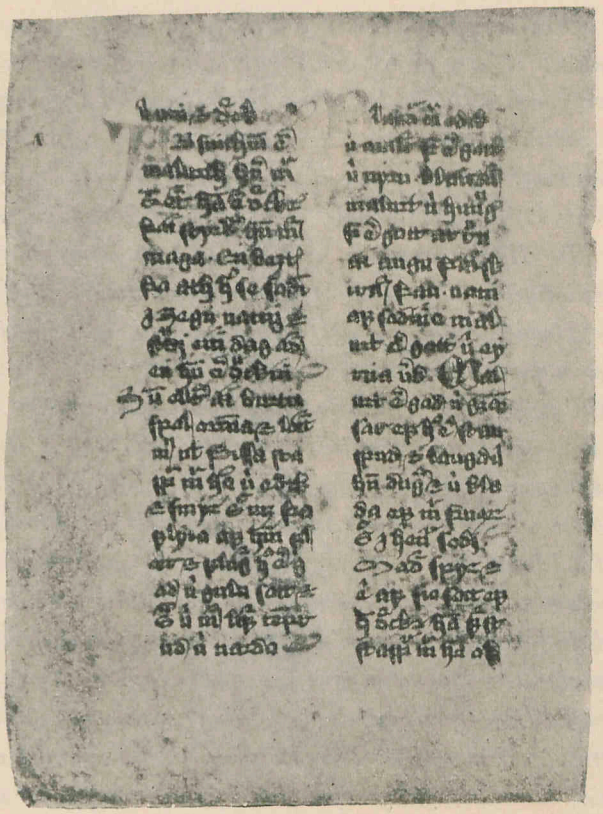
hånd, stærkt forkortet; jævnlig forekommer misforståelser af originalen og fejllæsning. Uagtet hændernes ensartede karakter viser der sig så vel i bogstavformer som retskrivning forskelligheder, således skriver I a *med enkelt böjle, II sædvanlig* a *dannet af to böjler til venstre; i det parallele afsnit skriver II sædvanlig* Vijd, *I altid* Vid, *og overhovedet optræder i dette afsnit idelige afvigelser mellem I og II i de enkelte ords skrivemåde, men under bægge hænders lige store inkonsekvens er det hovedsagelig de samme variationer*

Blad 22v.

der kommer igen på forskelligt sted. Det er öjensynligt, at bægge hænder her har afskrevet teksten efter samme original. Håndskriftet har rigelig anvendelse af kolorering, idet de enkelte afsnit og som regel tillige hver enkelt anvisning indledes med en farvet initial (oprindelig vistnok rød, nu afbleget i grålige afskygninger), og et vejledende bogstav er da sædvanlig tilsat i marginen. Enkelte af de större initialer er tillige sort ornamenterede eller givne ved hel sort pennetegning. Pladsen mellem de enkelte anvisninger er udfyldt med et rødt ornament (enkelte gange en titel). Ny linje er i udgaven anvendt, hvor ori-

ginalen har linjeudgang med påfølgende malet initial; afstand anvendes, hvor der forekommer malet initial i linjen eller en af skriveren betegnet afstand (sædvanlig fremhævet med rødt ornament). I denne henseende har nogen usikkerhed ikke kunnet undgås. Navnlig er det på grund af kolonnens smalhed vanskeligt at se, om galdrestavene s. 13—14 skal henføres til den foregående eller efterfølgende periode. Af uregelmæssigheder mærkes: s. 11[11] Wid ... Misakx *synes* M. *og ikke* W. *at begynde ny periode, 16*[20] *står* Vvid *med* V

Blad 30[v].

stærkt afbleget, 29[10] *har* Enn *fejlagtig fået en foranstillet malet initial, 35*[5] Sinapis ... Mustardr *er* M. *istedenfor* S. *fejlagtig ladet begynde periode, 37*[8] *begynder* Þesi *(stor sort initial) periode. S. 37*[21]*—39*[9] *er i* Luna*-stykket de enkelte dage snart indledede med stor initial og linjeudgang, snart med initial i linjen; bægge dele er i udgaven gengivet ved afstand. Særlig store initialer forekommer s. 12*[12] (Þessa), *12*[25] (Svo), *13*[9] (Þessa), *14*[16] (Þvo), *15*[6] (Ypocras), *28*[6] (Diaskorides), *36*[4. 7. 29] (Þessa, Þenna, Þvi). *I henseende til tekstens gengivelse kan bemærkes, at* Emmanuel *(11*[9]*) lige så godt kan læses* est manuel,

at þeirra *(13⁶) er fuldt udskrevet, hvorimod de forkortede former gengives* þeira, *at for* biskups *(13²³) står* bp̄e, *at ordene* Adam resurreccionem *(15²) er temlig tvivlsomme* (adriam? resurrecc̄io), *at 16¹ i* aprili *det sidste* i *er rettet fra* e. *S. 16¹⁰ har codex for* miod *kun* m', *men læsningen støttes ved den danske lægebog AM. 187, 8vo, hvis tilsvarende tekst er* oc øl skalt thu æy drickæ oc æy mioth. *S. 25²² er* og *udskrevet, men s. 30¹⁹ forekommer* ok, *og således er det forkortede ord opløst. S. 31¹ har codex* cúminum (*sædvanlig ellers* ciminum), *hvor andet bogstav er gengivet* u, *da en lignende akcent forekommer i* tungú *(s. 30³). Af ældre marginalier har codex kun bl. 4ʳ n. m. med en omtrent samtidig hånd ordet* maria; *senere (i 18. årh.) har Jón Ólafsson fra Grunnavík i ydre margen bl. 4ᵛ gengivet med latinske bogstaver den i spalte* a *forekommende runeskrift. Håndskriftets alder sættes i den Arnamagnæanske katalog til c. 1500, og efter sprogformer og retskrivning kan det, som s. 6 udtalt, næppe være synderlig ældre. Typografiske hensyn har bevirket, at i det foranstående snart citeres efter udgavens sider, snart efter originalens bladtal. De Harpestrængske artikler s. 4 og 7 er citerede efter den rette nummerfølge med berigtigelse af det Københavnske håndskrifts urigtige nummerering. Ligeledes angiver artiklernes optælling det virkelige antal i Harpestræng-håndskrifterne uden hensyn til disses nummerering.*

Det er i indledningen nævnt, at de Harpestrængske artikler i codex sandsynligvis viser tilbage til den membran, hvortil fragmentet AM. 696 I, 4to har hørt, og altså stammer fra en norsk oversættelse af den danske tekst, men tillige, at også lægebogens herfra forskellige første afsnit må antages at udgå fra en dansk tekst, som i norsk oversættelse er nået til Island, og at denne dansk-norske oprindelse i bægge afsnit har efterladt sig sproglige spor. Ved siden heraf indeholder teksten så vel i disse medicinske afsnit som i den blandede folkelige overlevering (skindbogens folkloristiske bestanddele, særlig s. 11—14, 36—39) mange ejendommelige ord, som ikke hidtil er påviste i oldlitteraturen (eller i al fald ikke i den her foreliggende betydning), men som til dels optræder i nyislandsk. I det følgende sammenstilles (i normaliseret retskrivning) en del af dette ordforråd med angivelse af den sandsynlige oprindelse, hvor grænsen for de enkelte afdelinger dog i mange tilfælde kan være tvivlsom; citater, som henviser til Harpestrængske artikler, sættes i skarpe klammer. Også ord, der forekommer i den i 44 Prøver trykte del af lægebogen efter et ældre membranfragment, medtages.

1. **Danske ord:** árvatn [*32²²*]; leysa búk [*35⁶*]; buna *20⁷, 24¹⁸* (*sml. Harpestrængs „bunæ"; men den norske form af ordet synes at foreligge i 194.s* búu); eldr hinn illi [*33³*]; fylli [*36⁵*]; holurt [*32²¹, 33²⁷* (?)]; hunska [*36⁵*]; hvalsauki [? *32²⁵*]; klár [? *40¹ — betyder i nyislandsk „lim"*]; kloflaukr *24², 25¹³*; komin *22²*; krumma [*35¹⁰⁻¹²*]; lausn [*33⁶·²⁶, 34¹⁴*]; lausnar-drykkja (-drykkr) *15²⁴·²⁷*; lavaber *22³*; ljóski *20⁷*; malurt *17⁸, 24⁷·¹⁴, 27⁶·⁷, 29¹⁹, 30², 31¹², [32⁷⁻¹⁷]*; malurtsoð [*32²⁰*]; munn fullan (?) *25¹⁸*; mura [*12⁴⁻¹¹ — forskellig fra*

isl. „mura“]; pors (?) *27 11*, [*34 13-15*]; regnvatn [*32 8*]; skabb [*32 31*]; skarsæta [*33 15*]; skjálftasótt [*34 22*]; skurfutt [? *34 6-7*]; spolormr [*32 9*]; svalgja [*35 7*, *HH. har her „for innœn gomæ“*]; vamla [? *36 9*, *HH. „gør at vœmi“*]; velsigna *37 17-18*; ǫngvi [*12 5*, *33 13* (angvi)].

2. **Norske ord og ordformer:** bleða (?) *16 7*, *18 1 n*; blót- (blóð-) laukr (?) *24 7*; bóldi [*32 18*]; bukkr *17 15. 18*, *23 25*; burkn (*islandsk „burkni“*) *17 3. 10*, *20 6*, *21 13. 26*, *22 23*, *24 10*; einiber *20 3*; eptirburðr [*32 20*]; frjó (*sml.* fræ *16 18*, *19 17. 20. 25*) [*12 4*], *21 23*, [*35 10. 17*]; gáshaukr *24 1*; gulusótt [? *32 11*]; hjassi *17 3*; hornskaf (?) *25 17*; hǫfuðærslur [? *35 16*]; ístr *19 25*, *20 4*, *22 25*, *23 2*; lungnasótt (?) *19 27*; læknisdómr [? *12 4*]; læknisgras *22 27*, *25 22*, *26 15*, *31 12. 18*; náttlaukr (?) *26 13*; numinn [*32 24*]; rauða- (roða-) gras (?) *27 14*; '-reppa' [? *34 19*]; (siklan? *30 14 note*); skjórr *20 11*; sperðill (?) *17 15*, *19 23*, *22 20*, *23 25*; (stauraz *28*, *anm. l. 4*); tyrðill (?) *17 1*; þiðurr *17 22*, *19 3*.

3. **Nye oldislandske ord og ordformer (eller ord med ny betydning):** arm(s)kvistsæðr (*i codex forvansket* «armoris», «armeris») *16 3. 17*; álfa-volkun *11 8*; andarrúm [*34 12*, *HH. „thœt man skal syn andœ mœth dragœ“*]; blaðka *26 10*, [*33 28*]; blóðfallssótt *36 27-28*; blóðstemma (-stemming) *12 12*, *24 25*; bólga *15 22*; brjóstmjólk [*40 2*]; brjóstverkr *18 5. 14*, *31 5*; broddr *24 7*; búkstyrkr [*33 17*]; búkverkr [*33 19*]; burðardyrr *24 18*; dript *26 24*; dripta *22 3*; eikikefli *11 13*; endaþarmr *12 1-2*, *28 3* (*sml.* enda þarms *27 12*); eplaǫgr *22 5*; eyrnaverkr [*32 14*]; eyrsilfr *29 15 n* (*sv. t. cd.* kviksilfr *29 15*, *33 11*); festing [*33 19*]; flug *12 3*; flugdýr *29 10. 14. 18*; flugormr *27 17*; flus *30 17*; flygi *33 9*; hárskalli [*35 18*, *HH. „skurf“*]; heilsa [*33 26*, *34 2*, *HH. „helœr“*]; heimavaxinn *17 19*; hunangtár *17 10*; hvirfilsótt *17 5*; kjǫtvella *25 17*, *31 16*; klæðaǫrk *30 1*; koppi *16 1. 18*; konumjólk *11 17*; kúnyt *19 29*; kurra [*35 7*]; kviðbólga *25 14*; kviðkreppa [*34 19*]; leiðsǫgusteinn [*34 5*]; leikni *11 2*; lendaverkr *26 21*, [*35 14*]; lungnaraufar *36 25*; lungna-veisla *31 3*; læraverkr [*33 19. 28*]; (málvætt *16 4-5 note*); máttugleikr *13 20*; mælikoppr *15 21*; nitr *33 9*; ofsig (?) [*35 24*]; oleo-tré *20 21-22*; ólyf *21 8*; ótamr *20 11*; renna saman [*40 7*, *HH. „samœn groth“*]; sápa *23 27*; síðuverkr *30 14*, [*33 20*]; skilmerkiligr *38 3*; skógargras *22 13*; skógarsúra *22 12*, *27 3*; skæra [*34 21*, *HH. „liusœr“*]; smjorvaztr [*32 35*]; spenaverkr *19 16*; spenbólga *26 15*; spýjudrykkr *16 8*; stemming *19 22* (*sml.* blóðst.); stíll *24 5*; stingr [*12 10*]; súrblindr *17 8*; svǫrt sótt *16 11*; sældar-augu *14 20*; sætiviðr [*34 10*]; tunguskærr *38 33*; upsi *29 19*; ympra *21 4*; þarfnaz *16 15* (*stedet supplerer tillige den danske lægebog AM. 187, 8vo*); þurraverkr *40 4*; þversýna *14 25*; ægishjálmr *14 20*; ørlaust *21 13*, *24 22*.

4. **Bemærkninger til enkelte ord:** *En art fonetisk skrivning synes at foreligge i ordene* flott *26 23*, hassalt *19 9*, oheitt [*35 26*], *36 30*, þorstlar *26 23*, *og vel også* o-friotth *37 5*. *Afvigende fra det almindelige er den uomlydte vokal i* katt *26 3. 5 n*, *og* a *for* o *i* talg *20 19*, *23 12*; fiti *20 1 står muligvis for* feiti (*eller* fitu), feitt [*35 17*] *er vistnok adjektiv. Kunde det forunderlige* herbrad *14 14 være forvanskning af „herboð“? Med det i 8de ring s. 39 forekommende* skelmes drepum *kan sammenlignes „skelmisdrep“ (Fritzners gl. n. Ordbog) i betydning „pest“. Ejendommeligt er det, at til* edik *i de Harpestrængske artikler synes*

i den øvrige lægebog súrt vín *at svare. Af de to vægtangivelser* eyris vætt *23⁶ og* ørtoga vætt *20⁹ bör i steden for tekstens* vegi aurtoga *utvivlsomt med 194 læses* veg 5 aurtoga, *hvorved ordet får sin sædvanlige form. Den besynderlige (med nominativ sammenfaldende) akkusativform* ǫldri *26¹ (istedenfor „ǫldr“) bekræftes ved den her foreliggende dobbelttekst, idet I har* auldre, *II* auldri. *Foran* anndar dratt [*33²⁰*] *mangler rimeligvis* erfidum, *da Harpestræng så vel her som svarende til* erfidum a. d. [*34²⁴⁻²⁵*] *har „krank(æ) andæfang“. Ved siden af* lausn *(HH. „løsn“) kan, som gengivelse af Harpestrængs „løs buk“ og „mykæl løsn“, mærkes* útsótt [*12⁶ n, 33²³, 34¹*]. *Plantenavnet* barbaiovis *18², hvor membranens skrivemåde er bibeholdt, er selvfølgelig en sammenskrivning af „barba Iovis“. Som tvivlsomt er ordet* elnir *18⁹ i denne opregning forbigået.*

Trykfejl.

S. 7¹² mod ufrugtbarhed *udgår.*
„ 8⁶ vattnni *læs* vattnn

(Forts. fra Omslagets S. 2.)

		Kr.	Øre
	IV, med 12 Tavler, 1874	12.	50.
1.	**Ussing, J. L.** Kritiske Bidrag til Grækenlands gamle Geographi. Med et Kaart over Thessalien. Résumé en français. 1868	»	75.
2.	**Holm, E.** Danmarks Politik under den svensk-russiske Krig 1788—90. Résumé en français. 1868	1.	15.
3.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. I. Underhandlingerne om Valdemar II's Fangenskab. Grevskabet Nørrehalland. Résumé en français, 1869	»	85.
4.	**Henrichsen, R. J. F.** Om den palatinske Anthologies Oprindelse, Alder og Forhold til Maximos Planudes's Anthologie. 1869	»	50.
5—6.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. II. Om Kong Valdemars Jordebog. III. Nordtydske Fyrster faa Del i den danske Kongefamilies Arvegods. 1871	2.	50.
7.	**Gislan, Konr.** Nogle Bemærkninger om Skjaldedigtenes Beskaffenhed i formel Henseende. 1872	»	75.
8.	**Paludan-Müller, C.** Studier til Danmarks Historie i det 13de Aarh. IV. Kong Erik Glipping og den romerske Kurie i Kongens Strid med Ærkebiskop Jacob Erlandsen. 1872	1.	50.
9.	**Rørdam, H. F.** Bemærkninger om den historiske Kritik, oplyst ved nogle kritiske Bidrag til dansk Historie. Med 8 Tavler (Prøver af ældre danske Historikeres Haandskrifter). 1873	2.	65.
10.	**Ussing, J. L.** Kong Attalos' Stoa i Athen. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1873	1.	35.
11.	**Gislason, Konr.** Om Navnet Ýmir. 1874	»	75.
	V, med 6 Tavler, 1877—92	16.	50.
1.	**Müller, L.** Det saakaldte Hagekors's Anvendelse og Betydning i Oldtiden. Résumé en français. 1877	3.	25.
2.	**Lange, Jul.** Det ioniske Kapitæls Oprindelse og Forhistorie. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1877	1.	80.
3.	**Ussing, J. L.** Nye Erhvervelser til Antiksamlingen i Kjøbenhavn. Med 3 Tavler. Résumé en français. 1884	2.	»
4.	**Lange, Jul.** Billedkunstens Fremstilling af Menneskeskikkelsen i dens ældste Periode indtil Højdepunktet af den græske Kunst. Résumé en français. 1892	9.	»

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter,

6te Række.

Historisk og filosofisk Afdeling.

		Kr.	Øre
	I, 1890—93, med 7 Tavler	14.	»
1.	**Thomsen, Vilh.** Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog. En sproghistorisk Undersøgelse. 1890	9.	65.
2.	**Steenstrup, J. Japetus S.** Yak-Lungta-Bracteaterne, Archæologernes «nordiske Gruppe af Guldbracteater» fra den ældre Jernalder, betragtede som særegne Minder om en Kulturforbindelse imellem Høj-Asiens og det Skandinaviske Nordens Folkefærd i tidlige Aarhundreder af vor Tidsregning, nærmest i Folkevandringstiden. Med 4 Dobbelt-Tavler, 3 Enkelt-Tavler og mange i Texten indtrykte Figurer. 1893	7.	»
	II, 1888—89	12.	»
1.	**Finsen, V.** Om den oprindelige Ordning af nogle af den islandske Fristats Institutioner. 1888	5.	50.
2.	**Lehmann, Alfr.** Om Genkendelse. Forsøg paa en experimental Verifikation af Forestillings-Associationernes Teori. 1888	1.	50.
3.	**Heiberg, J. L.** Om Scholierne til Euklids Elementer. Résumé en français. 1888	2.	50.
4.	**Ussing, J. L.** Phratrí-Beslutninger fra Dekeleia. Résumé en français. 1889	»	65.
5.	**Starcke, C. N.** Etikens teoretiske Grundlag. 1889	2.	80.
6.	**Lehmann, Alfr.** Skelneloven. En Korrektion af Webers Lov og den Ebbinghaus'ske Kontrastlov paa Grundlag af psykometriske Undersøgelser. 1889	2.	»
	III, 1889—95, med 8 Tavler	13.	50.
1.	**Høffding, H.** Psykologiske Undersøgelser. 1889	3.	25.
2.	**Blinkenberg, Chr.** Eretriske Gravskrifter. Résumé en français. 1891	1.	50.
3.	**Sørensen, S.** Om Sanskrits Stilling i den almindelige Sprogudvikling i Indien. Résumé en français. 1894	5.	25.
4.	**Steenstrup, Japetus.** Det store Sølvfund ved Gundestrup i Jylland 1891. Orienterende Betragtninger over de tretten Sølvpladers talrige Relief-Fremstillinger. Med 8 Udslagstavler og mange Figurer. 1895	6.	50.
	IV, 1893—99, med 1 Kort og 1 Tavle	10.	50.
1.	**Høffding, H.** Kontinuiteten i Kants filosofiske Udviklingsgang. 1893	1.	80.
2.	**Østrup, J.** Historisk-topografiske Bidrag til Kendskabet til den syriske Ørken. Med et Oversigtskort. 1895	1.	50.
3.	**Ussing, J. L.** Betragtninger over Vitruvii de architectura libri decem med særligt Hensyn til den Tid, paa hvilken dette Skrift kan være affattet. Résumé en français. 1896	2.	15.
4.	**Lange, Julius.** Billedkunstens Fremstilling af Menneskeskikkelsen i den græske Kunsts første Storhedstid. Studier i de fra Perioden efterladte Kunstværker. Résumé en français. 1898	4.	»
5.	**Ussing, J. L.** Om Phidias' Athenestatuer, særlig Kliduchos. Med en fototyperet Tavle og Billeder i Texten. Résumé en français. 1898	2.	»
6.	**Høffding, H.** Det psykologiske Grundlag for logiske Domme. 1899	2.	»
	V, 1900—1906, med 20 Tavler	16.	45.
1.	**Hauberg, P.** Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. Med 13 Tavler. Résumé en français. 1900.	12.	80.
2.	**Ussing, J. L.** Om den rette Forstaaelse af Bevægelser og Stillinger i nogle antike Kunstværker. Med en fototyperet Tavle og Billeder i Texten. Résumé en français. 1902.	1.	65.
3.	**Hauberg, P.** Danmarks Myntvæsen i Tidsrummet 1146—1241. Avec un résumé en français: Histoire monétaire du Danemark de 1146 à 1241. Med 6 Tavler 1906	4.	40.
	VI, 1900—1907, med 2 Tavler.	10.	85.
1.	**Jónsson, Finnur.** Knytlingasaga, dens Kilder og historiske Værd. 1900	1.	30.
2.	**Bjornbo, Axel Anthon** og **Carl S. Petersen.** Fyenboen Claudius Claussøn Swart (Claudius Clavus), Nordens ældste Kartograf. En Monografi. Avec un résumé en français. 1904	8.	15.
3.	**Pedersen, Holger.** Les pronoms démonstratifs de l'ancien arménien. Avec un appendice sur les alternances vocaliques indo-européennes. 1905.	1.	65.
4.	**Kålund, Kr.** Den islandske Lægebog Codex Arnamagnæanus 434 a, 12 mo. Med 2 Tavler. 1907.	2.	15.

Dansk Ordbog. Tome IV, **M-O.** 1826. 6 Kr. V, **P-R.** 1829. 6 Kr. VI, **S.** 1848. 12 Kr. VII, 1, **T.** 1853. 4 Kr. VII, 2, **U.** 1863. 2 Kr. VIII, **V—Z.** 1905. 8 Kr.

Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ. Chronologisk Fortegnelse over hidtil trykte Diplomer og andre Brevskaber til Oplysning af den danske Historie. T. I. (822—1536). 1847		10.	»
—— T. II, Pars 1. (1536—1631). 1870. Pars 2. (1632—1660). 1870	à	6.	»
—— Series secunda. T. I. (789—1536). 1880—89		30.	»
—— — T. II, Fasc. 1. (1537—1558). 1892. Fasc. 2. (1558—1574). 1894. Fasc. 3. (1574—1607). 1895. Fasc. 4. (1608—1628). 1898	à	5.	»
Det i Angers fundne Brudstykke af et Haandskrift af Saxo Grammaticus, i fotolith. Facsimile. 1879		2.	50.
Molbech, C. Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Historie i dets første Aarhundrede. 1843. 8vo.		4.	»
Storm, Gustav. Snorre Sturlassöns Historieskrivning. Med et Kort. 1873. 8vo.		3.	35.
Fortegnelse over de af det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab i Tidsrummet 1742—1891 udgivne videnskabelige Arbejder. 1892		4.	50.